

L'ANÀLISI

Q

L'atenció a la infància: del passat al present

Per Ferran Casas, catedràtic de psicologia social. Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida de la Universitat de Girona

Com que és massa difícil, almenys per a mi, resumir la història de la infància en tres pàgines, encara que només sigui de dues o tres dècades, he pensat de fer-ho com si fos un petit exercici, aix  s , molt de caire psicosocial. Parteixo d'una proposta, crec que podem llegir la història de l'atenció a la infància a Catalunya de les darreres tres dècades com un seguit d'intents de donar respostes a algunes preguntes bàsiques:

a) Quines són les formes "lògicament" més adequades d'atendre els problemes socials dels infants i adolescents?

b) Hi ha drets humans universals que són iguals per als infants i els adolescents que per als adults?

c) Com a societat, hem d'assumir responsabilitats col·lectivament vers TOTS els infants i adolescents que viuen a Catalunya?

Com hem d'atendre els problemes socials greus dels infants i adolescents de la nostra societat? Fins a la fi dels anys 70 del segle passat poques veus havien qüestionat mai l'ancestral paradigma de l'especialització. D'una banda, teniem infants i adolescents amb problemes greus psicosocials o sociofamiliars, fins al punt de considerar que la seva família no era capaç de superar-los. De l'altra, hi havia una única resposta social, que "lògicament" calia donar: treure'ls de la seva llar i portar-los a alguna macroinstituci  especialitzada.

El primer trencament d'aquesta inèrcia tradicional

va aparèixer a Catalunya el 1977, amb el projecte dels col·lectius infantils, al municipi de Barcelona, que va comportar el tancament de tres macroinstituci ns residencials i l'obertura de diverses instituci ns alternatives amb cabuda molt més reduïda.

Però va ser els anys 80, un cop arribades a Catalunya les transferències en matèria d'atenció social i protecció a la infància, que ens vam plantejar a fons un canvi de tot el model global de polítiques socials per a la infància.

Ens havien arribat, de cop, molts plantejaments innovadors, que ja s'havien implantat en altres països europeus, i, en menys d'una d cada, els i les professionals primer, i les administracions públiques després, ens vam convèncer pas a pas que calia transformar tota la xarxa de serveis socials fonamentada en el paradigma de l'especialització a una xarxa diferent, construïda sobre la base del paradigma de la normalització.

Va anar apareixent un nou consens majoritari, una nova "l gica": els infants i els adolescents amb problemes psicosocials o sociofamiliars NO han de ser tractats d'una manera "especialitzada", i molt menys tenir per aquesta raó una vida al marge de la societat, sinó que, en ser atesos pel sistema de protecció social, han de poder gaudir d'una vida quotidiana semblant, tant com sigui possible, a la de la majoria de tots els "altres" infants i adolescents de Catalunya.

Vam començar reformant les instituci ns residen-

“La Convenci3n dels Drets de la Inf3ncia aprovada per les Nacions Unides el 1989 va acabar de dissoldre tots els dubtes: els infants i adolescents fins i tot tenen drets civils, que inclouen els drets debatuts a la participaci3n social.”

cials per fer-les m3s petites i m3s semblants a una “fam3lia qualsevol”, per3 ben aviat vam veure que el que calia era reformar absolutament tota la xarxa de serveis, per disposar d’un ampli ventall de modalitats, amb capacitat per donar la resposta m3s normalitzada possible a cada necessitat. És aix3 que vam començar a crear una gran diversitat de nous serveis: centres de dia, pretallers, serveis d’acolliment familiar, serveis de suport a les fam3lies, centres d’acollida, etc.

Que els infants i els adolescents amb dificultats psicosocials o sociofamiliars tenen drets est3 fora de tota discussi3n. Tamb3 sembla estar-ho el reconeixement que TOTS els infants i adolescents tenen DRETS HUMANS. La Convenci3n dels Drets de la Inf3ncia aprovada per les Nacions Unides el 1989 va acabar de dissoldre tots els dubtes: els infants i adolescents fins i tot tenen drets civils, que inclouen els drets debatuts a la participaci3n social. Ens arriba el paradigma dels drets, quan encara nom3s hem començat a implantar el paradigma de la normalitzaci3n.

Els canvis que s’oposen a les in3rcies tradicionals molt implantades inevitablement generen sempre resist3ncies. I aquest 3s el cas tant del nou sistema de protecci3n social per als infants com del reconeixement dels seus drets civils. Els canvis en les formes d’atenci3n social als infants no han estat pas una excepci3n: tamb3 han generat i generen força resist3ncies. Han anat apareixent successives resist3ncies al fet que als “menors” els puguin ser reconeguts determinats drets humans, iguals que els dels

Ferran Casas 3s catedr3tic de psicologia social (Facultat d’Educaci3n i Psicologia) i director de l’Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida de la Universitat de Girona. Dirigeix el doctorat sobre psicologia i qualitat de vida de la mateixa universitat. 3s director de la revista *Intervenci3n Psicosocial* i autor de vuit llibres. Durant els darrers deu anys ha publicat m3s de trenta articles i cap3tols de llibre en angl3s, i m3s de setanta en castell3, catal3 i set idiomes m3s. Va ser durant quatre anys president del Comit3 d’Experts Coordinador del Projecte Pol3tiques d’Inf3ncia del Consell d’Europa; durant tres anys, director del Centre d’Estudis del Menor del Ministeri d’Afers Socials, i durant tres anys m3s director del Programa d’atenci3n a la inf3ncia en alt risc social de la Generalitat de Catalunya, aix3 com professor titular de psicologia social de la UB.

“majors”: els infants i els adolescents tenen dret a la llibertat de pensament? I a la llibertat d’expressi3n? I a la intimitat? I a participar en les decisions importants que afecten les seves vides? I a associar-se? I a organitzar l’entorn material de la resid3ncia en qu3 viuen, igual que ho farien a la seva fam3lia? La nostra societat est3 encara en proc3s d’intentar donar respostes 3mpliament consensuades a cada una d’aquestes preguntes. Igual que ho est3 per donar resposta a si una bufetada ha de ser considerada maltractament o no. Una cosa 3s que una llei ho prohibeixi (com ja fan els sistemes legals de 16 altres pa3sos europeus), i una altra 3s que una 3mplia majoria de ciutadans estigui d’acord amb l’esperit de la llei.

Aquests darrers anys no han faltat iniciatives per focalitzar els debats en els drets dels infants que han de ser diferents que els dels adults (com un infant de 3 anys pot tenir els mateixos drets a la participaci3n que un adult de 40?), m3s que centrar-los en els drets que han de ser iguals per a tots els 3ssers humans, que s3n molts. Ens resistim a parlar dels drets pels quals no hi pot haver discriminaci3n per ra3 d’edat, perquè no ens acaba d’agradar que aquells que volem veure com a diferents dels adults (els menors) haguem de recon3ixer que s3n “iguals” en moltes coses (com a 3ssers humans amb drets

L'ANÀLISI ■

humans universals). S'insisteix a parlar dels "deures" dels infants (que ningú no discuteix) en comptes dels drets civils dels infants (davant els quals hi ha moltes resistències adultes políticament poc correctes).

Però, en qualsevol cas, un avenç important en el reconeixement d'aquests drets és el fet que avui la immensa majoria de residències que acullen infants del sistema de protecció social tenen reglaments de règim intern que regulen la seva participació.

La paradoxa dels darrers 20 anys  s que la xarxa de serveis socials per a la infància ha canviat més del que sembla, però encara no ha canviat tot el que molts volíem, i en coherència amb els nous principis àmpliament acceptats per les ciències humanes i socials.

Possiblement tots els lectors han sentit parlar dels tres components de les actituds: cognitiu, afectiu i conatiu (el de les actuacions concretes). Les nostres actituds vers els infants també es poden reflexionar des d'aquestes tres vessants. Aquí, igual que arreu, primer seguim un procés complex per posar-nos d'acord (cognitivament) en unes idees o principis clau,

“Les anomenades polítiques de benestar social, en molts països, han anat evolucionant amb la mateixa l gica que el nostre desig majoritari d'una major qualitat de vida: volem unes polítiques socials que arribin a tots els ciutadans, que promoguin l'assoliment de tots els drets humans de tothom, no sols satisfent les necessitats més bàsiques, sinó fent també prevenció i promoció (de la salut, del benestar, de la qualitat de vida), bo i arribant proactivament a tothom.”

però després ens resistim (afectivament) a deixar de fer les coses com les hem fet tota la vida, bo i desplegant múltiples arguments. La conseq ncia o resultat (connativament) d'aix  és que de la teoria a la pr ctica observem un llarg camí, més llarg del que s'esperava, que pot durar força anys, i sovint no tenir un final clar.

Les anomenades polítiques de benestar social, en molts països, han anat evolucionant amb la mateixa l gica que el nostre desig majoritari d'una major qualitat de vida: volem unes polítiques socials que arribin a tots els ciutadans, que promoguin l'assoliment de tots els drets humans de tothom, no sols satisfent les necessitats més bàsiques, sinó fent també prevenció i promoció (de la salut, del benestar, de la qualitat de vida), bo i arribant proactivament a tothom, i, per tant, pensant no sols en els que "estan més malament" (els més exclosos socialment) a la nostra societat, sinó en tots els ciutadans i ciutadanes.

Però, quan "traduïm" aquests objectius a l'àmbit de la infància i l'adolescència apareixen nous dubtes: han d'haver-hi polítiques públiques per a TOTA la població infantil i adolescent? Cosa que equival a preguntar-se: tenim responsabilitats col·lectives amb tots els infants i adolescents que viuen a Catalunya, fins al punt de destinar-los m s pressupostos públics (diners que són de tothom)? Els infants i els adolescents no han de ser fonamentalment responsabilitat dels seus progenitors, de la seva família? Per què he de pagar jo impostos per contribuir a fer que altres famílies tinguin fills i els eduquin amb el suport dels serveis públics? Els infants i els adolescents, com a conjunt de població, els hem de considerar com el futur de la nostra societat? O els hem de considerar com a ciutadans també del present?

Possiblement la tercera pregunta formulada al començament, en relació amb el conjunt de la població infantil i adolescent que viu a Catalunya, és la que m s pesa en les nostres responsabilitats actuals, però també en les aspiracions socials vers el futur de tota la societat catalana, sense que aix  vulgui dir que les respostes a les altres dues preguntes es puguin donar per tancades. Q

L'infant com a subjecte de drets

Per **Marino Villa Rubio**, doctor en dret per la Universitat de Barcelona (1992) i adjunt a la S3ndica de Greuges de Barcelona des del 2005

“Donde no sea posible, a tenor de lo que se desprenda de la norma, el imponer una coacci3n inexorable al sujeto es evidente que no hay un deber jur3dico”.

(Recasens Siches, 1965)

El discurs sobre els drets subjectius

El discurs i el debat sobre els drets subjectius en serveis socials s'han posat d'actualitat amb la promulgaci3n de les lleis recents de serveis socials i de la depend3ncia. Però el d3ficit de drets subjectius perfectes no era tan gran en l'3mbit de la inf3ncia i l'adolesc3ncia en risc com en altres 3rees d'actuaci3n. La protecci3n dels menors desemparats est3 regulada com a dret subjectiu des de la Llei 21/1987, d'11 de novembre, de modificaci3n del Codi civil amb la creaci3n de la figura jur3dica de la tutela administrativa autom3tica.

Tot i el llarg cam3 en la lluita per l'establiment de drets subjectius en el camp dels serveis socials, encara persisteix confusi3n sobre el significat del dret subjectiu i, per tant, no podem deixar de banda recordar que quan una llei reconeix o atorga a una persona un dret subjectiu, aix3 comporta que simult3niament imposi a altres persones un deure jur3dic: el deure de recon3ixer, respectar o satisfer aquell dret.

El dret subjectiu 3s, en definitiva, la capacitat jur3dica per exigir a altres una conducta determinada activa o passiva. L'infant 3s com qualsevol persona adulta titular de drets subjectius –els drets constitucionals i els concrets

que les lleis li reconeix– i aix3, d'entrada, podem dir que la persona menor d'edat t3 els mateixos drets que l'adult quan s3n compatibles amb l'edat (pot no ser-ho, en contraure matrimoni, en testar, en administrar el patrimoni, el fet treballar...). En uns casos requerir3 una persona representant i en altres l'infant de cap manera podr3 exercir-los perquè podria anar contra els seus propis interessos.

Tamb3 el menor d'edat t3 altres drets que s3n inherents a l'estat civil de minoritat, que els podem classificar en tres grups: el grup dels drets que tenen per objecte una intervenci3n especial dels poders p3blics per garantir el seu desenvolupament personal; el grup de drets que tenen per objecte una preservaci3n especial dels riscos que dificultin aquest desenvolupament, i, finalment, els drets correlatius a la protecci3n en cas de desemparament.

Dins el primer grup, es pot afirmar que es contenen drets subjectius perfectes en mat3ries com l'educaci3n obligat3ria o l'atenci3n preco3 per prevenir la discapacitat, per3 hi manquen garanties per la igualtat d'oportunitats reals per al desenvolupament socioecon3mic entre tots els infants i adolescents fora de l'escolaritzaci3n obligat3ria, i, per tant, en aquest casos no estan reconeguts drets subjectius per assolir la igualtat d'oportunitats m3s enll3

Doctor en dret per la Universitat de Barcelona (1992), Marino Villa Rubio és adjunt a la Síndica de Greuges de Barcelona des del 2005. Va ser responsable de serveis jurídics de protecció de menors (del 1997 al 2005); responsable del Gabinet de Planificació del Departament de Benestar Social (del 1991 al 1996) i secretari del Consell Sectorial d'Atenció a la Infància (del

1990 al 2000). És membre del Comitè d'Experts per a la proposta d'una nova llei sobre drets i oportunitats de la infància i l'adolescència 2006-2007.

“L'infant és com qualsevol persona adulta titular de drets subjectius —els drets constitucionals i els concrets que les lleis li reconeix— i així, d'entrada, podem dir que la persona menor d'edat té els mateixos drets que l'adult quan són compatibles amb l'edat.”

dels drets de concurrència a places públiques o beques limitades.

En el grup de les situacions de risc, especialment en el risc social, existeixen certs drets generals enunciats en la normativa de serveis socials sobre la prevenció i la rehabilitació, com ara l'atenció per part dels equips bàsics d'atenció social primària o l'accés a centres oberts diürns socioeducatius, però el dret queda reduït al règim de cua per prelatió de necessitat si la seva dotació és insuficient com en el cas del municipi de Barcelona.

En el tercer grup, pel que fa a les situacions de maltractament que comporten desemparament, el dret subjectiu de l'infant existeix des de fa ja vint anys, de la mateixa manera que l'obligació de satisfer-lo per part de l'entitat pública de protecció de menors.

L'avenç de les llibertats i els drets de la infància

L'Estatut d'autonomia ha donat un impuls nou amb rang de llei orgànica als drets dels menors i a les responsabilitats públiques tot dient:

“els menors tenen dret a rebre l'atenció integral necessària per al desenvolupament de llur personalitat i llur benestar en el context familiar i social” i també: “Els poders públics han de garantir la protecció dels infants, especialment contra tota forma d'explotació, d'abandonament, de maltractament o crueltat, i de la pobresa i els seus efectes.”

Crec que tothom estarà d'acord que això sol ja justifica

l'esforç per revisar la legislació d'atenció a la infància, tractant d'avançar en els drets i en les llibertats responsables per millorar la situació jurídica dels menors. Des del comitè constituït per assessorar el projecte del Govern per promulgar una nova llei de la infància a Catalunya s'ha volgut col·laborar en aquest tema. Alguns dels aspectes tractats que poden afavorir el desenvolupament responsable dels drets de la infància són els següents:

- *La decisió responsable de l'adolescent embarassada.* En els casos legals de possibilitat d'interrupció voluntària de l'embaràs, és necessari —per seguretat jurídica de tothom i per respecte a la persona interessada— que quedi clar que la decisió sobre la interrupció de l'embaràs o no és de l'adolescent embarassada quan té prou maduresa per adoptar-la.
- *L'adolescent desemparat en el procés de tutela.* També sobre la posició jurídica del menor desemparat cal fer un pas important: no podem seguir tractant l'adolescent tutelat per l'Administració com un infant ultraprotegit, sense deixar-lo participar activament i conscientment en el procés d'empara. Ha de rebre personalment i amb suport jurídic la notificació de la resolució administrativa o la sentència que avala la seva situació personal; escoltar-lo i demanar-li l'opinió no n'hi ha prou. Si volem ser coherents, el tutelat i l'exclòs de tutela han de ser part en el procediment on es decideix el seu futur i les seves relacions personals i familiars.
- *Diferenciació entre risc i desemparament.* Un tercer avanç de la llibertat consistiria a reduir molt trans-

centment el camp de la tutela institucional per desempament: quan el menor pot continuar vivint a casa seva, tot i la situació de risc detectada, no s'ha de suspendre la potestat del pare i de la mare, i no s'hauria de titllar la situació de desempament. Malgrat que fins ara la mesura protectora d'atenció en la pròpia família ha donat resultats positius, aquesta és massa agressiva i convindria avançar en la garantia dels drets dels menors en risc per la via del treball social i educatiu consensual amb la família. Aquesta reducció de l'intervencionisme coactiu significa apostar per la recuperació de la família amb el suport dels serveis socials. Evidentment, caldrà dotar-los amb recursos adients, perquè si no, estaríem declinant responsabilitats públiques en perjudici del dret subjectiu que el menor i la seva família tenen perquè se'ls ajudi en la superació del risc.

- *La guarda administrativa.* Correlativament a la disminució del camp de la tutela administrativa, un altre avenç important en els drets subjectius seria la proposta de millorar la institució jurídica de la guarda, fent-la m s assistencial que no pas jurídica, perquè pugui ser un ajut real a aquells pares i mares que malgrat tenir problemes de tot tipus, no per aix  han de ser suspesos de la potestat, tot i la necessària sortida del menor del nucli parental.

La procuraduria de la infància

Per acabar aquestes disquisicions, voldria també apostar per la nova institució unipersonal proposada, la procuradora que des de dintre de l'Administració tutelar podria treballar a partir de la confiança personal amb els infants en risc i tutelats com a supervisora i intermediadora personal en la resolució de conflictes, i podria ser també procuradora jurídica que inst s davant els tribunals la privació de la potestat del pares o el rescabament de perjudicis; tot això amb mà esquerra, per escriure dret.

Finalment, i entomant de nou la cita introductòria de Recasens Siches, sembla clar que només podem afirmar de deb  que els infants tenen drets subjectius en aquell casos concrets en què els adults tenim un deure inexorable de satisfer-los perquè les lleis ens imposen obligacions subjectives .

“Sembla clar que només podem afirmar de deb  que els infants tenen drets subjectius en aquell casos concrets en què els adults tenim un deure inexorable de satisfer-los perquè les lleis ens imposen obligacions subjectives.”

La Convención dels Drets de la Infància arriba a la majoria d'edat

Per **Isaac Ravetllat Ballest **, professor associat de la Facultat de Dret de la UB i secretari de l'Associación per la Defensa dels Drets de la Infància i l'Adolescència (ADDIA)

Gènesi i caràcter

El 20 de novembre de 1989, l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar, per unanimitat, la Convención dels Drets de la Infància, text internacional que va quedar obert per a la signatura el 20 de gener de 1990 i va entrar en vigor el 2 de setembre d'aquell mateix any.

El text, gestat a partir de les propostes del Govern polonès,¹ s'estructura en tres grans apartats: el preàmbul, que ofereix els principis bàsics fonamentals; l'articulat, que defineix les obligacions dels Estats Part i, en darrer lloc, les disposicions executives, que estableixen, a m s de les condicions per a la seva entrada en vigor, els instruments de promoción, el control i la difusión del text de la Convención.

La Convención és l'instrument de drets humans que m s ratificacions ha rebut al llarg de la història. Tots els països del món llevat dos han ratificat les seves disposicions. Els Estats Units d'Am rica i Somàlia han signat el text de la Convención —el primer, el 16 de febrer de 1995 i el segon, el 9 de maig de 2002—, però encara no l'han ratificada.² Aix  mateix, el text de la Convención va significar un gran pas endavant, ja que, per primer cop, es van recollir per escrit en un únic document tots els drets de l'infant.³ De forma gen rica podríem afirmar que les característiques més destacables de la Convención són les que s'esmenten tot seguit:

1. Es tracta d'un document amb força jurídica obligatòria. Aix , quan un estat ratifica el text de la Convención resta de manera autom tica vinculat al compliment de les seves disposicions. El seu caràcter vinculant ha de ser entès en connexi n directa amb la consideración de l'infant com a ésser amb autonomia pròpia: el fet que l'instrument que recull els seus drets sigui un instrument jurídic i no una declaración de bones intencions, indica que les pretensions que puguin tenir els infants per protegir els seus drets no sols interessin a la humanitat en general, sinó que vinculen els estats signataris de la Convención.

2. Ens ofereix una imatge global de la infància. A diferència del que va succeir amb la Declaración de Ginebra de l'any 1924 i amb la Declaración Universal dels Drets de l'Infant de l'any 1959 —ambdues antecedents clars del text de la Convención—, que es limitaven a incidir en la infància en situación de risc, la Convención de les Nacions Unides de l'any 1989 està adreçada a tota la infància, com a grup social universal, i estableix els drets que els assisteixen en els diferents àmbits.

3. Es produeix un ple reconeixement de l'infant com a veritable "subjecte de dret". El nen o la nena deixa, per tant, de ser considerat tan sols com un objecte (passiu) de protección. Des del camp de la psicologia social es considera que el text de la Convención instaura el principi conegut de les tres "P": protección, provisión i participación.

4. També reconeix als infants, per primer cop, la titu-

“Que nens i nenes adquireixin ple estatus social com a subjectes de dret significa un gran canvi de perspectiva; no tan sols tenen dret a ser protegits, a ser atesos els seus problemes, sin3 que també s3n titulars de drets civils i pol3tics, clarament vinculats a les llibertats bàsiques i a la seva promoci3 a la qualitat de vida.”

Isaac Ravetllat Ballesté és llicenciat en dret, diplomad en relacions laborals, màster en dret de família i postgrau en dret civil català. Ha obtingut el DEA i actualment està elaborant la tesi doctoral. És professor associat de dret civil a la UB, professor de les Escoles Universitàries de Treball Social i Educaci3 Social de la Universitat Ramon Llull, i tutor de la Universitat Nacional a Distància (UNED). Coordinador i tutor del màster en dret de família i dels postgraus en nul·litat, separaci3 i divorci i infància, protecci3 de la persona i adopci3 de la Universitat de Barcelona. Secretari general de l'Associaci3 per la Defensa dels Drets de la Infància i l'Adolescència (ADDIA). Entre les seves publicacions, en destaquen *El desarrollo de la Convenci3n sobre los Derechos del Niño en España* (Bosch, 2006) i *Los derechos de la infancia y de la adolescencia. Congresos Mundiales y temas de actualidad* (Ariel, 2006). Com a col·laborador del CIIMU ha participat en l'elaboraci3 del primer, segon i tercer Informe sobre l'estat de la infància i les famílies en l'àmbit de legislaci3.

laritat de drets civils i pol3tics (bàsicament de l'article 12 al 16).

Amb anterioritat a l'adopci3 d'aquest instrument internacional per part de l'Assemblea General, el nen o la nena s'havia estat considerant com un objecte passiu de protecci3, ja que es creia que únicament s'havia d'intervenir si era evident que succeïa quelcom negatiu. Ens movíem, per tant, dins del camp de la protecci3 o dels anomenats “drets de la supervivència”.

Que nens i nenes adquireixin ple estatus social com a subjectes de dret significa un gran canvi de perspectiva; no tan sols tenen dret a ser protegits, a ser atesos els seus problemes, sin3 que també s3n titulars de drets civils i pol3tics, clarament vinculats a les llibertats bàsiques i a la seva promoci3 a la qualitat de vida.

5. Introdueix la idea de l'interès superior de l'infant.

6. Conté una “clàusula de difusi3”, per tal de donar a conèixer àmpliament els seus principis i les seves disposicions per mitjans eficaços i apropiats (article 42), i preveu un mecanisme de control,⁴ el Comitè dels Drets de l'Infant, sobre el grau de compliment dels seus preceptes en els diferents països que l'han ratificada (article 43).

La Convenci3, en una societat en contínua evoluci3

Per parlar de la infància, doncs, partim de la visi3 general que ens n'ofereix la Convenci3. Els seus preceptes, recollits en gran mesura en la nostra normativa, s3n universals i indivisibles. Tots, per tant, han de ser objecte de la nostra atenci3 i tots s3n igualment importants. Aquesta concepci3, a més, afavoreix una imatge dels nens i les nenes que va més enllà d'una infància en risc.

Aquest missatge, però, es difícil d'assumir; en part, probablement, perquè no s'han dif3s amb prou convenciment els principis i l'articulat derivats de la Convenci3 de 1989 que, reiterem-ho, és la base natural de totes les nostres polítiques i normatives en matèria d'infància.⁵ Sense anar més lluny, per exemple, els tractats de la Unió Europea, que de manera més o menys directa incideixen sobre aquesta matèria, tan sols ens ofereixen una visi3 de les persones menors d'edat com a simples víctimes que requereixen protecci3 enfront situacions de violència.⁶ Aquesta perspectiva limitada del concepte d'infància ignora la importància de la participaci3 activa dels nens i les nenes en la construcci3 del seu propi futur.⁷

L'AN1LISI ■

La nostra societat, a m3s, es troba en cont3nua evoluci3. Estem abandonant la vella societat industrial i ens endinsem r1pidament en una nova societat denominada per alguns del coneixement i la informaci3. Una societat complexa que est1 comportant canvis importants en tots els 1mbits de la vida. Una societat amb una economia globalitzada, en la qual la majoria de les persones viuen o viuran en zones urbanes; grans urbs amb un grau notable d'heterogeneïtat i noves formes d'exclusi3 social.

No cal dir que dins d'aquest conjunt de canvis socials que s'estan produint en les societats desenvolupades, els que afecten la inf1ncia i la fam1lia revesteixen una gran import1ncia i notorietat. Aix1, la caiguda dr1stica de la fecunditat i la baixa natalitat, associada a la incorporaci3 massiva de la dona al mercat laboral; la manca de serveis per a la petita inf1ncia; les transformacions importants en l'estructura i les relacions familiars; la crisi d'institucions socialitzadores b1siques com la fam1lia i l'escola; la import1ncia creixent d'altres agents socialitzadors com els mitjans de comunicaci3 i Internet; l'augment de la pobresa i l'aparici3 de formes noves d'exclusi3 infantil i juvenil; la manca d'integraci3 social de la inf1ncia immigrada; la pres1ncia dels denominats menors no acompanyats al carrer, s3n tan sols alguns dels exemples m3s gr1fics de realitats noves que requereixen tamb3 pol1tiques i legislacions noves capaces d'incorporar les tend1ncies actuals i donar-hi resposta.

3s per aix3, que, tot i recon3ixer els aven3os que s'han aconseguit durant la segona meitat del segle XX en el terreny dels drets humans i molt particularment a l'1mbit dels drets de la inf1ncia, encara s3n molts els reptes als quals els nens i les nenes del segle XXI han de fer front. Tot seguit, i sense 1nims de ser exhaustius, fem esment d'alguns dels desafiaments principals que encara resten per superar.⁸

Reptes nous als quals s'enfronta la inf1ncia en la nostra societat

Tal com venim apuntant, doncs, sembla clar que per seguir avan3ant en el cam1 que ha de conduir-nos cap al ple reconeixement dels drets de la inf1ncia, es fa del tot imprescindible, en primer lloc, aconseguir identificar qui-

“Resulta for3a alarmant la baixa percepci3 del risc que mostren els nostres adolescents enfront al consum de drogues, ans al contrari del que succeeix amb l'augment de la percepci3 de l'accessibilitat a aquests tipus de subst1ncies, amb un increment significatiu de les taxes de consum, en particular de l'alcohol i el c1nnabis.”

nes s3n les problem1tiques emergents de major rellev1ncia a les quals s'han d'enfrontar avui dia els nens i les nenes dins la nostra societat⁹ –a fi de poder emprendre i desenvolupar totes aquelles pol1tiques, serveis, accions i mesures que es considerin imprescindibles per tal de donar una resposta decidida i immediata a aquestes situacions.

En l'1mbit sanitari, si b3 3s cert que l'atenci3 a la salut infantil ha experimentat una evoluci3 evident durant les darreres d3cades, que queda reflectida en diferents indicadors: progressiva reducci3 de la mortalitat infantil i perinatal; canvi accelerat en els patrons de morbiditat, i augment de l'esperan3a de vida, entre d'altres. Tot i aix1, no hem d'oblidar que en aspectes determinats la situaci3 encara no 3s del tot satisfact3ria. En aquest sentit haur3em de fer esment, per exemple, a l'increment preocupant d'embarassos i avortaments entre les adolescents, fet que ens indica la necessitat de replantejar-nos l'educaci3 sexual que en aquests moments s'est1 duent a terme al nostre pa1s.

Aix1 mateix, tamb3 resulta for3a alarmant la baixa percepci3 del risc que mostren els nostres adolescents enfront al consum de drogues, ans al contrari del que succeeix amb l'augment de la percepci3 de l'accessibilitat a aquests tipus de subst1ncies, amb un increment significatiu de les taxes de consum, en particular de l'alcohol i el c1nnabis.

D'altra banda, cada cop es detecten i es diagnostiquen en persones m3s joves certs comportaments que impliquen riscos greus per a la seva salut, aquest 3s el cas, per

exemple, dels trastorns alimentaris —anorèxia, bulímia, dietes estrictes. Aix  sense oblidar que les xifres d'obesitat infantil continuen augmentant i se situen ja al voltant del 14% en les persones menors de divuit anys. Finalment, també s'han de tenir en compte els problemes de salut mental, que afecten segons les darreres estimacions el 20% dels menors de 18 anys.

En línia amb el que s'ha esmentat anteriorment, el sistema educatiu s'enfronta, també, amb tot un seguit de problemàtiques que poden arribar a posar en perill les polítiques educatives encetades al nostre país i al conjunt d'Europa.¹⁰ L' ndex alt d'abandonament prematur dels estudis, les taxes altes de fracàs escolar, el nombre cada cop més elevat de menors d'origen estranger que s'han d'integrar a les aules, la violència entre iguals i la desigualtat de les sortides professionals en atenció al gènere, en són alguns exemples.

Els mitjans de comunicació i, particularment, la irrupció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació s'han convertit en un fenomen global amb un enorme potencial al qual s'ha de dedicar l'atenció que es mereix, ja que si no és aix , es corre el perill de generar més desigualtats —ampliar l'esquerda digital en funció del bagatge educatiu i cultural que presenta la ciutadania. Respecte a la infància i l'adolescència, el repte és doble, d'una banda, cal facilitar el seu coneixement i utilització com a eina d'aprenentatge i desenvolupament, i, de l'altra, cal garantir les condicions en les quals aquest  s és dut a terme, per tal que es respectin i protegeixin els drets de la infància enfront dels continguts violents, racistes o sexuals.

La pobresa i l'exclusió social infantil han augmentat de manera alarmant en alguns dels estats de la Unió Europea —entre aquests, Espanya— durant els darrers vint anys, mentre que la despesa pública destinada a les polítiques d'infància s'ha reduït sorprenentment. En aquest sentit, les dades estadístiques reflecteixen que la petita infància és el grup poblacional que té més risc de ser pobre.

Per descomptat, tampoc podem deixar de banda aquells nens i nenes que es troben en situació de risc i desprotecció social. La sensibilitat social envers les situacions de desprotecció i els maltractes infantils s'han incrementat de manera paral lela a la millora dels sistemes de detecció, notificació i intervenció de totes les formes de violència que afecten les persones menors d'edat. No obstant això,

 s necessari impulsar noves accions adreçades a la millora del coneixement, la prevenció i la intervenció contra el maltractament infantil.

Un altre aspecte important a destacar és el relatiu a l'increment continu de l'adopció internacional al nostre país. L'augment del nombre d'estats que han ratificat el Conveni de l'Haia, unit al creixement espectacular del nombre de sol·licituds d'adopció internacional, implica un repte per als serveis de protecció a la infància i posa de manifest la necessitat d'implementar uns programes de postadopci  que facilitin la integració adequada dels menors a la nostra societat, així com el suport que necessiten els progenitors adoptius.

“La pobresa i l'exclusió social infantil han augmentat de manera alarmant en alguns dels estats de la Unió Europea —entre aquests, Espanya— durant els darrers vint anys, mentre que la despesa pública destinada a les polítiques d'infància s'ha reduït sorprenentment.”

També la justícia juvenil és un altre dels àmbits que presenta reptes nous de cara a un futur no gaire llunyà. El marc jurídic implantat per la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors i el Reglament que la desenvolupa, aprovat pel Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, signific  la possibilitat d'una intervenció penal i educativa homologada amb la normativa i les disposicions supranacionals subscrietes per l'Estat espanyol. Ara bé, l'increment dels menors infractors que ingressen en aquest sistema demanda la necessitat d'una anàlisi nova, tant del fenomen en si mateix com dels sistemes d'intervenció, que permeti desenvolupar unes bones pràctiques que incideixin en els aspectes preventius, educatius i de reinserció dels infractors juvenils.

En el context de la cooperació internacional, també es plantegen reptes vinculats amb els processos migratoris,

L'ANÀLISI ■

en els quals participen cada cop persones més joves. Per tant, es fa necessària la millora dels sistemes d'intercanvi d'informació sobre la situació de la infància al món i de les bones pràctiques sobre la promoció i la protecció dels drets de la infància, amb vista a enfortir els serveis d'atenció i protecció dels infants en els països del nostre entorn.

Finalment, un dret de la infància i l'adolescència que necessita un major desenvolupament per al compliment efectiu de la Convenció dels Drets de la Infància és el de la participació infantil. La pràctica d'aquest dret requereix promoure una cultura diferent de l'apropament als drets i responsabilitats, així com a les necessitats de la infància. No n'hi ha prou amb la seva simple plasmació jurídica, sinó que es fa necessària la promoció d'una cultura sobre els seus drets i responsabilitats basada en la consideració de l'infant i l'adolescent com a veritable protagonista actiu de la seva pròpia existència, amb la seva particular manera de pensar, sentir, comunicar i expressar-se, que difereix en certes ocasions, per no dir gairebé sempre, de la dels adults [Q](#)

1. El Govern de Polònia, l'any 1978, va presentar a la Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides un text sobre una convenció relativa als drets de l'infant amb vista a la seva adopció l'any 1979, Any Internacional de l'Infant. En aquesta data va crear-se a Ginebra, a petició de l'Assemblea General i de la Comissió de Drets Humans, un grup de treball de composició no limitada amb el clar encàrrec d'elaborar una convenció partint del text polonès, que seria emprat com a document base. L'esborrany de la convenció trigà pràcticament deu anys a ser tancat. Varen sorgir problemes entre els països industrialitzats i els països en vies de desenvolupament, així com entre els països de l'est i els països de l'oest. Finalment, el text de la Convenció va ser proposat i adoptat per unanimitat per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989, deu anys després de l'Any Internacional de l'Infant i exactament trenta anys després que l'Assemblea General adoptés la Declaració Universal dels Drets de l'Infant de 1959.

2. Un seguiment exhaustiu i actualitzat de l'estat de ratificacions de la Convenció de 1989, així com dels seus dos protocols facultatius, el trobem a la pàgina web de l'Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans (<http://www.ohchr.org/>).

3. L'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar el 25 de maig de 2000 dos protocols facultatius a la Convenció sobre els Drets de la Infància: el Protocol relatiu a la participació d'infants en els conflictes armats i el Protocol relatiu a la venda d'infants, prostitució infantil i utilització d'infants en la pornografia.

4. La Convenció regula en els seus articles 43 i 44 el Comitè sobre els Drets de l'Infant, que es crea amb la finalitat d'examinar els progressos duts a terme

en el compliment de les obligacions assumides pels Estats Parts en la Convenció. Aquest Comitè està integrat per divuit experts independents que es reuneixen tres cops l'any en períodes de sessions de quatre setmanes de durada. La seva seu es troba situada a la ciutat suïssa de Ginebra.

5. Justament una de les observacions que el Comitè dels Drets de l'Infant va fer al primer dels informes periòdics presentats per l'Estat espanyol, en compliment del que estableix l'article 44 de la Convenció sobre els Drets de la Infància, feia esment de la necessitat de generalitzar la utilització de l'articulat del tractat internacional esmentat. Els experts del Comitè van detectar un gran desconeixement del text de la Convenció per part dels professionals que intervenen en aquest àmbit, en particular de l'Administració de justícia. Aquestes previsions es troben recollides en les observacions finals del Comitè dels Drets de l'Infant a l'informe periòdic, presentat per l'Estat espanyol (vegeu CRC/C/15/Add.185, de 13 de juny, de 2002, parà. 56).

6. Vegeu LANSDOWN, Gerison. (2000). *Haciendo frente a la discriminación contra los niños y las niñas en la UE*. Brussel·les: Ed. European Children's Network, pàgina 5. L'autor considera que els infants estan socialment i políticament exclòsos de la majoria d'institucions nacionals i europees. No tenen dret a votar. Tenen poc o cap accés als mitjans de comunicació. Tenen accés limitat als tribunals de justícia. No formen part dels grups de pressió que fan campanya i pressionen els governs com ho fan els sindicats, el sector comercial o els grups defensors del medi ambient. Sense accés a aquests processos, els infants i les seves experiències queden fora d'escena i consegüentment se'ls nega el seu efectiu reconeixement com a ciutadans.

7. RUXTON, Sandy, *What about us? Children's Rights in the European Union. Next steps*. (2005). Brussel·les: Ed. European Children's Network, pàgina 19. L'autor es pronuncia en aquest mateix sentit en afirmar que alguna de les iniciatives adoptades des de l'espai europeu per a la cura i l'atenció dels fills i filles dels treballadors i les treballadores—en particular, de les mares treballadores—han tendit a presentar els infants com a obstacles per a la vida laboral, com a persones dependents o com a càrrega per a les famílies i la societat.

8. Comunicació de la Comissió europea COM (2006), 367 final, de 4 de juliol, de 2006, "Cap a una estratègia de la Unió Europea sobre els Drets de la Infància".

9. Observatorio de la infancia, *Plan estratégico nacional de infancia y adolescencia 2006-2009*, Ed. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid, 2006.

10. PRATS, Joaquim; RAVENTÓS, Francesc (dir.). "Los sistemas educativos europeos ¿Crisis o transformación?". (2005). Barcelona: Ed. Fundació "La Caixa", Col·lecció d'Estudis Socials, número 18, pàgina 8. Els autors apunten que els reptes principals als quals s'enfronten els sistemes educatius europeus es relacionen amb els fets següents: primer, en els mals rendiments de l'educació secundària inferior o obligatòria; segon, amb la poca correlació existent entre el sistema educatiu i el sistema productiu; tercer, en la incorporació al món escolar, dels avenços nous tecnològics per a la transmissió de la informació i el coneixement; quart, en els problemes que genera la incorporació massiva a les escoles de la població immigrant; i, en darrer lloc, en el trencament de l'estabilitat i l'ordre en el si dels establiments escolars, amb l'aparició, fins i tot, de brots de violència entre l'alumnat i entre aquest i el professorat.

11. FLAQUER, Lluís, "Les polítiques de suport i d'atenció a les famílies", a GÓMEZ-GRANELL, C.; GARCÍA MILÀ, M.; PANCHON, C. (coord.), *Infància i famílies: realitats i tendències*. (2004). Barcelona: Ed. Ariel. Segons l'autor, un dels factors que expliquen l'augment de la pobresa infantil és el creixement de la inestabilitat conjugal en associació amb el trànsit del règim familiar d'un sol sustentador al de dos sustentadors. D'aquesta manera les famílies nombroses amb fills a càrrec, que tradicionalment havien estat relacionades amb nivells elevats de pobresa, cedeixen el pas a les famílies monoparentals, que en disposar per definició només d'un sol sustentador es troben en una situació de pobresa relativa superior a la d'altres llars.

Ara més que mai, la millor inversió

**Per Miquel de Paladella, coordinador executiu del
Moviment Mundial a favor de la Infància**

*“Som culpables de molts errors i faltes,
Però el nostre delicte més gros  s abandonar els nens,
Descuidant la font de vida.
Moltes coses poden esperar.
El nen no.
Ara és el moment en què els seus ossos es formen,
La seva sang es constitueix i els seus sentits es desenvolupen.
No els podem contestar: demà.
El seu nom és: avui”.*

Gabriela Mistral, Premi Nobel de Literatura

La inf ncia¹ ha estat el grup de població més gran del planeta, però això ara està canviant. L'envelliment de la població que afecta des de fa dècades Europa i els altres països industrialitzats comença també a ser una realitat a tots els continents. De fet, les prediccions de l'ONU indiquen que, per primer cop, el 2050 hi haurà més gent gran (amb més de 60 anys) que nens i nenes (menors de 18 anys) al món. Aix  implicar  que les necessitats i demandes de la gent gran tindran una influència creixent a l'hora d'establir les prioritats en les polítiques públiques i els pressupostos nacionals. Qu  passar , doncs, amb les polítiques d'infància? Quin valor es donar  a aquest grup de la població tan fàcil d'ignorar, ja que no voten, no se'ls acostuma a escoltar, no se'ls dóna l'espai per participar en les decisions que els afecten i no els consultem a l'hora de resoldre conflictes d'interessos?

Alguns pensen que els nens i els adolescents seran més valorats per la societat; que la seva escassetat farà que hi invertim millor. Però l'experiència als països més desenvolupats com el nostre, on el procés d'envelliment de la població va començar fa dues dècades, ens demostra que aix  no sempre és aix . Els pressupostos estatals destinats a la infància, tant a la seva protecció com a la seva educació o salut, per exemple, són sovint àmpliament insuficients. I aix  que la realitat de la infància m s desfavorida als països rics  s precària. A estats com Espanya o el Regne Unit, un de cada sis nens o nenes viu en situació de pobresa.² No obstant això, la pobresa infantil no és una prioritat política en aquests països.

La inversió en serveis socials ha estat sempre associada a nivells baixos de pobresa infantil. De fet, les dades d'UNICEF demostren que no hi ha cap país de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) que, invertint un 10% o m s a transferències socials, tingui un índex de pobresa infantil superior al 10%. I cap país invertint menys del 5% del seu PIB a aquests beneficis socials (com, per exemple, es fa a Espanya, Itàlia, el Regne Unit o els Estats Units, entre d'altres) té un índex de pobresa infantil inferior al 15%.

L'ANÀLISI ■

Miquel de Paladella Salord (Barcelona, 1970)  s el coordinador executiu del Moviment Mundial a favor de la Infància des de 2003. Lidera aquesta coalició formada per UNICEF i organitzacions no governamentals internacionals com ara Care, Oxfam, Plan, Save the Children o Visió Mundial, els patrons de la qual són Nelson Mandela i Gra a Machel. La coalició intenta unir esforços per cons-

truir un món digne per als nens i les nenes de tot el món. Des del Moviment, ha liderat campanyes mundials sobre educació, especialment enfocada a les nenes; la sida i la infància, sobretot en l'esforç de prevenció i tractament, així com la problem tica dels orfes; o sobre violència contra els nens i les nenes entre d'altres. Actualment, Paladella lidera la nova campanya mundial sobre salut infantil, enfocada sobretot a reduir la mortalitat infantil. Anteriorment, va ser director regional per Am rica Llatina i director de relacions externes de la Societat Internacional pel Desenvolupament (SID), amb seu a Roma. A més, va ser un dels líders dels moviments juvenils i universitaris involucrats en la problem tica global del desenvolupament. Ha escrit sobre qüestions de desenvolupament comunitari, medi ambient, educació i ciutadania. Llicenciat en economia i administració d'empreses per la Universitat Oberta de Catalunya, està casat i  s pare de tres nens.

Per tant, la fórmula sembla clara: m s inversió social menys pobresa infantil.

A més del nivell d'inversió, els països que tenen millors resultats a l'hora de reduir la pobresa infantil són els qui posen m s èmfasi en els menors de 18 anys i sobretot en la infància m s desfavorida. S'està aconseguint trencar la transmissió de la pobresa entre generacions amb polítiques socials enfocades a la infància, el desenvolupament emocional, físic, social i verbal de nens i nenes, enfocat sobretot als menors més vulnerables: parlem dels menors estrangers no acompanyats ni documentats, els que viuen en famílies monoparentals d'ingressos baixos o allunyats del nucli familiar temporalment, els nens i les nenes que viuen en institucions, els que pertanyen a minories ètniques o que tenen alguna discapacitat.

Sembla, però, que amb l'envelliment general de la població els arguments de la inversió en la infància tinguin poc pes, considerant un context amb recursos limitats i pressions de molts altres grups de població més potents a

“Dels sis als divuit anys, els nens que viuen en situació de pobresa entren tard en el sistema educatiu o l'abandonen abans d'hora, i estan més exposats a riscos de conseq ncies greus com l'addicció a drogues, la delinq ncia, els embarossos, la violència i els abusos de tot tipus.”

l'hora de fer valer els seus interessos. Revisem, doncs, els arguments de la inversió en la infància m s desfavorida.

Durant la infància s'obren unes finestres d'oportunitats irrepertibles i amb conseq ncies irreversibles. Els primers cinc anys de vida, els nens i les nenes desenvolupen les habilitats cognitives i socials bàsiques, i factors com una nutrició insuficient o inapropiada, infeccions o simplement una falta d'estímuls tenen efectes irreversibles en el desenvolupament físic i intel·lectual de les persones. Dels 6 als 18 anys, els nens que viuen en situació de pobresa entren tard en el sistema educatiu o l'abandonen abans d'hora, i estan més exposats a riscos de conseq ncies greus com l'addicció a drogues, la delinq ncia, els embarossos, la violència i els abusos de tot tipus.

En general, tenen menys accés als serveis socials i pateixen privacions amb implicacions greus per la seva supervivència, salut, nutrició i desenvolupament. A mesura que creixen, la pobresa té un impacte acumulatiu en les seves capacitats i augmenta dramàticament les possibilitats que les seves vides estiguin marcades per una salut precària, per l'atur o per la dependència a llarg termini dels sistemes de Seguretat Social. I viceversa: una bona nutrició i salut, i una estimulació física, mental i emocional del nen o la nena tenen un efecte sinèrgic positiu, particularment entre els nens que viuen en situacions de pobresa on les seves necessitats bàsiques no poden ser cobertes per la seva família.

La inversió en infància, doncs, és una oportunitat irrepertible. Si un país inverteix en l'educació, la salut, l'accés a una bona nutrició i la protecció dels seus nens, nenes i

adolescents més desfavorits, a mitjà termini tindrà més recursos humans productius, persones amb la capacitat de contribuir al desenvolupament de la seva economia i el seu benestar. En canvi, si els abandona quan són nens, no sols deixarà de guanyar persones productives, sinó que a més aquests nens i nenes a la llarga es convertiran en càrregues per a la seva societat. En el llenguatge dels economistes, el cost d'oportunitat és enorme: no sols es deixa de guanyar, sinó que a més es perd. Estudis del Banc Mundial demostren com el fracàs escolar, per exemple, costa anualment entre un 1% i un 10% del PIB, depenent del país.

Objectivament, en un país no hi ha millor inversió en el seu present i futur que invertir en la seva infància més desfavorida.

Deixar d'invertir en la infància més desfavorida no sols és una irresponsabilitat moral que permet la vulneració dels drets dels nens i les nenes, sinó que, a més, és una política que les societats d'avui en dia no es poden permetre. La paradoxa és que és el mateix procés d'envelliment de la població, el que ens força a donar un impuls nou a la inversió en la infància. La inversió econòmica en infància, i sobretot en la més desfavorida, és la millor acció política al nostre abast per trencar el cercle viciós de la pobresa i l'exclusió, i per desencadenar un progrés econòmic i social sòlid, durador i just

“La inversió en infància, doncs, és una oportunitat irrepetible. Si un país inverteix en l'educació, la salut, l'accés a una bona nutrició i la protecció dels seus nens, nenes i adolescents més desfavorits, a mitjà termini tindrà més recursos humans productius, persones amb la capacitat de contribuir al desenvolupament de la seva economia i el seu benestar.”

1. Es fa servir “infància” per referir-se al grup de persones entre 0 i 18 anys, criteri que utilitza UNICEF.

2. UNICEF (2007). *Pobresa infantil en perspectiva: Un panorama del benestar infantil en los païses ricos.*

Infància en risc: respostes actuals i reptes de futur

Per Jaume Clupés Horta, president de la Federació d'Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA)

“Fer el millor possible en aquest moment ens deixa en la millor posició per al següent moment”.

Oprah Winfrey,
Presentadora TV i actriu nord-americana, 1954

La Convenció dels Drets de la Infància, aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 i ratificada per l'Estat espanyol el 30 de novembre de 1990, es converteix en un instrument internacional obligatori pel qual els estats que la ratifiquen es comprometen formalment a respectar els drets i deures enunciat. La Convenció ha passat a formar part del dret i l'obligatorietat interna dels països.

No hi ha cap dubte que històricament, amb aquest escenari, la Federació d'Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA) i les institucions que representa han viscut, al llarg d'aquests anys, amb el compromís permanent dels professionals, la responsabilitat d'assumir una realitat complexa de la infància en risc i l'obligatorietat de resoldre el dilema d'haver de respondre a les directrius de la Convenció, i avançar des d'una posició passiva de les polítiques per atendre el risc psico-social de menors tractats com a objectes de protecció. Ha estat un model amb senyals d'esgotament, fins i tot abans d'haver aplicat totes les directrius que les reformes legislatives han pretès des de la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció als infants i adolescents a Catalunya. Un model que ha mantingut un equilibri delicat entre una

herència d'un temps passat de beneficència i un present exigent, canviant i complex per les noves realitats emergents en una societat en contínua evolució, que s'ha mantingut allunyada del rumb proposat per la Convenció dels Drets del Menor de 1989.

No és casual que la FEDAIA proposés una reforma de la Llei per la protecció de la infància –Propostes de bases per a la nova llei d'infància, publicada el febrer del 2005–, amb la intenció d'obrir el debat i la reflexió, i proposar una reforma necessària per a una nova legislació. Una iniciativa per posar fi a la dispersió legislativa a Catalunya i per incorporar un model coherent de protecció integral de la infància i l'adolescència, garantint la prioritat pressupostària i el desplegament dels recursos necessaris per al desenvolupament d'un model de qualitat.

L'Avantprojecte de llei dels drets i les oportunitats de la infància i de l'adolescència que proposa el Departament d'Acció Social i Ciutadania vol concretar els principis elementals d'una futura llei ajustada a les disposicions i els principis rectoris desenvolupats a la Convenció de les Nacions Unides de Drets de la Infància. La proposta també vol establir l'atenció prioritària i fonamental, l'interès superior del menor i els drets personals subjectius, situant la posició legal d'infants i adolescents com a subjectes de ple dret.

Que el desenvolupament de polítiques integrals es concreti i es promulgui en el redactat de la mateixa Llei

“El futur de la infància en risc i la infància en desemparament sembla descansar en la necessitat d’un enfocament nou de competències, de canvis urgents per tal de donar potestat protectora al món local en les directrius que apunta la reforma del Codi civil de Catalunya.”

ha estat també avalat pel consens resultant del procés participatiu endegat per la mateixa Administració.

Al llarg d’aquests dos anys, les aportacions de les institucions i dels experts en la protecció de la infància i l’adolescència han configurat un compromís majoritari, han proporcionat una llista de principis i criteris, molts dels quals han estat recollits en l’Avantprojecte. El canvi d’enfocament amb una major potenciació de les polítiques preventives de la infància en risc, l’avançament a les situacions de risc i de desemparament i la seva concreció, vénen a assenyalar un repte de futur a l’atenció creixent d’una població, la infància en risc, que no para de créixer.¹

El futur de la infància en risc i la infància en desemparament sembla descansar en la necessitat d’un enfocament nou de competències, de canvis urgents per tal de donar potestat protectora al món local en les directrius que apunta la reforma del Codi civil de Catalunya. L’aprovació de la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i de l’adolescència pel Parlament de Catalunya haurà de definir i concretar les línies generals de la Llei de serveis socials recent en matèria d’infància i adolescència, i regular el model per desenvolupar i delegar les competències exclusives de les administracions municipals i supramunicipals en les situacions de prevenció de risc social.

Repte de futur

Cal no perdre de vista l’experiència dels processos i pensar que la nova Llei solucionarà tots els problemes de futur. La formulació d’uns serveis de la infància a

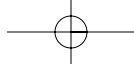
Jaume Clupés i Horta és diplomad en educació social i president de la Federació d’Entitats d’Atenció i Educació a la Infància i l’Adolescència (FEDAIA). Va ser membre fundador del Centre de Formació i Prevenció de Mataró des de l’any 1972 i és director general d’aquest centre. També és membre de la Junta Directiva de FORUM (iniciatives assistencials i de gestió en salut mental a Catalunya) i membre de la Junta Permanent de l’Observatori dels Drets de la Infància.

Catalunya descentralitzats, sectoritzats, integrats (segons el cas) i gestionats en territori proper a les persones, no garanteix que la lluita pel dret de joves i infants avaluï el mateix dret a ser atès amb un model de qualitat. És aquest model de qualitat en l’atenció integral a la infància el que es converteix, una vegada aprovada la Llei, en el repte principal de futur de l’atenció de la infància a Catalunya.

Com deia Albert Einstein, “si busques resultats diferents no facis sempre el mateix”.²

La distribució de competències entre les diferents administracions no és una novetat (Llei 4/1994, de 20 d’abril, d’administració institucional, de descentralització, desconcentració i coordinació del Sistema català de serveis socials). Les diferents reformes de lleis de serveis socials i d’atenció a la infància i la Convenció dels Drets han assenyalat al llarg d’aquests anys els objectius per desenvolupar polítiques d’infància i delegar competències a les administracions locals. Tot plegat ha estat unes propostes polítiques que han esdevingut una descentralització imaginària, i sense els recursos necessaris ni els esquemes organitzatius per desenvolupar-les.

La garantia d’un articulat nou de la nova Llei no hauria estat suficient si no s’hagués recolzat en el principi de prioritat pressupostària i el compromís de les diferents administracions per preveure també pressupostos prioritaris per a l’atenció de la infància. Però, tot i amb els possibles recursos econòmics necessaris, cal preguntar-se si les administracions locals estan preparades per assumir la delegació de competències, el creixement accelerat d’estructures potents als territoris, la descentralització i la participació de les entitats d’iniciativa social en el procés.

L'ANÀLISI ■

 s un moment òptim per assenyalar algunes consideracions que donarien suport al procés. En primer lloc, cal valorar el consens amb el qual s'ha arribat en la identificació dels objectius per part dels legisladors com a punt de partida en l'Avantprojecte de Llei dels drets i les oportunitats de la infància i de l'adolescència. En segon lloc, cal avaluar el consens en la identificació dels objectius per part dels professionals –prou favorable al llarg del tot procés–, el coneixement entre professionals de les necessitats emergents, la capacitat de gestionar “coneixements”, amb l'ànim de compartir responsabilitats, i la tendència d'implementar plans generals d'atenció a la infància a Catalunya.

 s evident que el consens polític, el social (Tercer Sector) i el professional, a l'hora d'assenyalar la urgència, està preparat per desenvolupar noves eines de gestió. Però, la falta de planificació general i territorial en matèria d'infància, la no-identificació del concepte d'atenció integral, la falta de coordinació entre els serveis socials territorials i l'atenció especialitzada, i la gestió d'interessos de les diferents administracions, amb iniciatives aïllades (plans locals per la infància, polítiques socials inadequades, amb pressupostos restrictius i retalls econòmics i tècnics), no semblen una tasca fàcil a curt termini i es fa evident que els reptes de futur passen per resoldre les dificultats, per adequar una estructura organitzativa de consens i per aconseguir un punt de partida per a les estratègies dissenyades.

Res és possible sense una voluntat decidida per part de l'Administració a fer compartir un model en el territori polític, professional, ciutadà i integrar recursos a les diferents línies d'atenció a la infància, desenvolupant i aplicant un sistema de gestió de processos que permetin donar resposta a les necessitats complexes que requereixen actuacions professionals àgils.

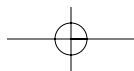
Finalment, no podem perdre de vista que la responsabilitat primera de l'atenció per al desenvolupament integral dels menors correspon a les persones que els tenen al seu càrrec, i que l'Administració té el deure d'afavorir els menors i vetllar perquè els pares, tutors o guardadors compleixin amb les seves obligacions. Aquest no és un repte de futur sinó del present de sempre Q

“No podem perdre de vista que la responsabilitat primera de l'atenció per al desenvolupament integral dels menors correspon a les persones que els tenen al seu càrrec, i que l'Administració té el deure d'afavorir els menors i vetllar perquè els pares, tutors o guardadors compleixin amb les seves obligacions.”

1. El nombre de menors i adolescents que estan en mesures protectores per part de la DGAIA, el 2007, arriba a 7.212 menors; d'aquests, un 66,2% dels casos reben atenció en família i la resta, el 33,8%, estan ingressats en centres residencials.

2. Científic alemany, 1879-1955.

Una participaci3 que s'ha de fer realitat, ja!

Per *Ana Novella C3mara*, professora de teoria i hist3ria de l'educaci3

En aquests moments la participaci3 infantil est3 en el seu millor moment perquè té unes bones bases legislatives que la reconeixen, la defensen i la impulsen. S'ha convertit en un estandard, una marca de qualitat, un contingut polític, una forma de treballar... Però tot aix3 és una aparença i no és suficient, perquè es mou en l'esfera dels bons prop3sits. La participaci3 est3 en boca de tots i totes, però falta la part més essencial i és que sigui real, que formi part de la nostra quotidianitat i, sobretot, de la quotidianitat dels infants. Que no sigui només una activitat extra, puntual, excepcional, sin3 que estigui integrada en el si de les relacions que mantenen els infants i sigui una forma d'estar i de construir la societat. I per aconseguir aix3 encara ens queda molt camí per rec3rrer. Encara que tinguem les bases per fer-ho, ens falta el més essencial, que és la disposici3 a fer-la possible, a parar la maquin3ria per veure quines s3n les peces que hem d'introduir, perquè la participaci3 formi part de la nostra realitat quotidiana. Malauradament, els nens i les nenes continuen sent invisibles per a la participaci3 i transformar aquesta situaci3 és el nostre repte.

La seva invisibilitat és una qüestió que ens ha d'ocupar i preocupar a tots i totes. Tots som responsables que els infants prenguin part activa en els assumptes que els afecten. Però quan parlem de participaci3 infantil de què estem parlant? Quins s3n els agents implicats? Com podem passar dels eters prop3sits a la concreci3 de les accions?

La participaci3, alguna cosa més que un dret

La Convenci3 dels Drets de la Inf3ncia és el primer document en què queda reconegut el dret dels infants a participar en tot all3 que els afecta i ho fa des de tres vessants: la primera, té a veure amb el reconeixement del dret a expressar la seva opini3 i que aquesta sigui tinguda en compte; la segona, consisteix a reconèixer la import3ncia de capacitar els infants per reivindicar el compliment dels articles de la Convenci3, i la tercera, l'assumpci3 de responsabilitats que suposa l'exercici dels drets.

En l'actualitat, si volem parlar de participaci3, no ho podem fer únicament com un dret, sin3 que té diferents implicacions sociopsicopoliticoeducatives. La participaci3 dels infants ha estat, i és, un dels referents en el marc de les pedagogies actives. Aquestes han contribuït amb grans aportacions per la pr3ctica educativa que defensen la participaci3 com a principi educatiu, com a valor que cal defensar i com a metodologia per afavorir el creixement personal i la construcci3 d'una comunitat. També és un principi de les teories de la psicologia del desenvolupament per considerar-lo ingredient clau del creixement personal i social.

Per tant, quan parlem de participaci3 dels infants ho fem integrant vessants múltiples: com un valor democràtic, un contingut formatiu, una metodologia de treball, un principi que impulsa el desenvolupament, la definici3 d'un rol dels infants en la seva comunitat, una forma de definir les relacions interpersonals, una forma d'entendre i d'estar en el món...

L'ANÀLISI ■

Ana Novella Cámara és professora associada del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona. La seva tesi doctoral versa sobre la participació social de la infància a la ciutat, partint de l'estudi de l'experiència de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Actualment, i des de l'inici del 2002, és assessora i dinamitzadora del Consell d'Infants de

l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.

“La implicació activa dels infants en els projectes i les actuacions fa que la qualitat d'aquests sigui més elevada, però sobretot permet que els infants siguin activistes des d'una participació protagonista on el diàleg, la implicació i el compromís són elements de transformació.”

Una coresponsabilitat compartida

Els entorns educatius han de facilitar l'exercici de responsabilitats i compromisos envers el projecte col·lectiu per part dels seus protagonistes. Els infants, com a persones, han de poder participar en experiències participatives diferents i variades. Mitjançant la participació en diferents entorns i des de diferents graus i intensitats, els infants poden vincular-se a la comunitat, aprendre-la, millorar-la, apropiarse-la i, sobretot, implicar-se en la seva transformació com a membre actiu. La implicació activa dels infants en els projectes i les actuacions fa que la qualitat d'aquests sigui més elevada, però sobretot permet que els infants siguin activistes des d'una participació protagonista on el diàleg, la implicació i el compromís són elements de transformació.

L'infant participa en múltiples entorns educatius (la família, l'escola, l'esplai-cau, activitat extraescolars, el barri, la ciutat, etc.) i en cadascun interactua amb adults i altres infants, i són en aquests escenaris i en aquestes curtes distàncies on la participació es va definint i construint entre tots els implicats en l'acció. Tots i totes formem part activa de l'entramat de relacions socioeducatives en les quals l'infant participa, d'una forma més intencional o menys, d'una forma més professional o menys... però és en totes aquestes on posem en joc l'autenticitat de la participació infantil. No ens la podem jugar fent veure que la participació dels infants forma part del nostre acte educatiu i aquesta és una simple simulació. No oblidem que s'apren a participar col·laborant en coses concretes, properes, significatives, reals que impliquen transformacions.

Passar de propòsits eterns a accions concretes

La incorporació de l'infant en la seva quotidianitat d'una forma participativa passa per dissenyar projectes compartits i significatius per a tots i totes, per definir responsabilitats, per transferir progressivament responsabilitats, per establir espais de diàlegs constructius, per aprendre a participar participant, per establir compromisos compartits... Des de la planificació conjunta de les activitats de cap de setmana a la participació dels infants en el si de la ciutat hi ha mil i un matisos en què els infants tenen coses a dir i han de poder dir-les amb la voluntat que les coses siguin diferents. Perquè les coses siguin diferents, cal que tots i totes siguem conscients que els infants són responsables de l'aquí, de l'avui i de l'ara. I nosaltres, els teòricament adults, hem d'assumir la responsabilitat de desenvolupar oportunitats perquè sigui així, i ho hem de fer d'una forma compromesa amb la formació personal i ciutadana dels infants. No pot ser una iniciativa aïllada de l'escola o de l'Administració pública, sinó que tots i totes hem de fer-la possible des dels principis democràtics que compartim.

L'infant no sols té l'oportunitat de ser cada vegada més competent en participació, sinó que a la vegada té l'oportunitat de construir la seva representació com a persona activa amb drets, responsabilitats i amb eines per poder definir els projectes personals i per implicar-se en els projectes comunitaris. Potenciant el seu paper de ciutadà des del domini de les competències participatives, es fomenta el compromís i la coresponsabilitat en les iniciatives que el tenen com a protagonista actiu.

Orientacions per al dia a dia

Per garantir la participaci3n dels infants en el dia a dia, convé tenir clares algunes orientacions com ara les següents:

- Cal que les polítiques d'infància vehiculin experiències participatives dels infants cap als diferents entorns educatius. Per passar de les bases legals a les accions concretes és convenient definir uns principis compartits que fonamentin les experiències participatives dels infants.

- Cal que la participaci3n dels infants sigui autèntica, que s'impulsi "en", "per" i "des dels" entorns educatius, a partir de realitats que estan a l'abast i no són simples abstraccions. Ha d'implicar transformacions que es percebin i transcendeixin. Els infants han de veure que la seva participaci3n val la pena.

- Cal que es consideri una qüestió transversal i integral en la formaci3n del ciutadà i la ciutadana. La coresponsabilitat dels agents implicats (pares-mares, mestres, educadors del lleure, infants, tècnics, polítics...) ens ha de permetre impulsar diferents experiències i pràctiques que tinguin un mateix objectiu: la formaci3n de l'infant com a ciutadà o ciutadana del present. Les experiències participatives no han de definir-se de dalt a baix, sinó que han de teixir-se en les relacions educatives on l'infant està implicat.

- Cal que formi part de la quotidianitat dels infants i sorgeixi de forma natural-espontània. Els nens i les nenes des que s'aixequen fins que se'n van a dormir prenen part activa en els temes que els afecten i hem d'acompanyar-los en aquests processos per anar cedint i traspasant les responsabilitats.

- Cal que l'infant participi de múltiples experiències participatives que impliquin diferents graus de complexitat i intensitat. A partir d'aquesta diversitat s'ofereixen múltiples oportunitats per iniciar diferents processos per reflexionar sobre allò que els envolta i activar diferents mecanismes per mirar de donar resposta als temes. En definitiva, calen experiències que permetin múltiples oportunitats d'aprendre a participar participant.

- Cal passar del protagonisme a l'activisme de l'infant. El protagonisme de l'infant mitjançant la participaci3n suposa un grau d'apoderament en l'acci3n, en què s'anirà dotant de competències per al seu exercici i desenvolupant-les per arribar a l'autonomia compromesa amb el jo i amb el nosaltres.

“Els grans reptes de la participaci3n són que aquesta sigui una experiència personal i col·lectiva que permeti a l'infant implicar-se en projectes, mitjançant la paraula i l'acci3n compromesa que transformin des de la realitat més propera a la més llunyana.”

L'infant que està immers en pràctiques participatives se sent reconegut i des d'aquí construeix la seva identitat que ha d'estar tenyida pel principi i els valors de la participaci3n. En definitiva, els grans reptes de la participaci3n són que aquesta sigui una experiència personal i col·lectiva que permeti a l'infant implicar-se en projectes, mitjançant la paraula i l'acci3n compromesa que transformin des de la realitat més propera a la més llunyana

Polítiques d'infància d'origen immigrat. Quan la resposta es troba en la pregunta

Per Miquel  ngel Essomba, pedagog

Un debat sobre polítiques públiques i infància de família immigrada no ha de centrar-se en la praxi, sinó en el discurs. Amb aquesta afirmació no pretenem, però, restar importància a la concreció pr ctica que han de tenir les polítiques, sinó alertar del risc existent en sostenir aquestes pràctiques en un discurs inconsistent i incoherent. Per aquest motiu volem destinar les ratlles següents a argumentar quins haurien de ser els principis i valors subjacents a un debat d'aquestes característiques que vulgui respondre de forma autèntica al model de la interculturalitat.

Quan ens plantejem quines haurien de ser les preguntes que generen el discurs sobre infància i immigració, apareixen un seguit de qüestions que podem agrupar al voltant de tres dimensions: de diagnòstic (d'on partim), de model (on volem arribar) i de projecte (com ens ho fem per arribar-hi).

En el cas de les polítiques públiques adreçades a infància d'origen immigrat, sovint el discurs es construeix des d'una perspectiva de diagnòstic sectorial i focalitzat. Ens preguntem: "qu  necessiten els infants de família immigrada?", quan des d'un punt de vista de sistema ens hauríem de preguntar no tan sols qu  necessiten aquests infants, sinó també les seves famílies. No té sentit abocar esforços sobre els més petits si no invertim recursos per

millorar les condicions de vida dels més grans, de manera que s'afavoreixin canvis estructurals que permetin la sostenibilitat de les mesures impulsades per a la infància. Si eixemplem la mirada, i observem el conjunt social, també ens adonem que potser la qüestió no se centra tant en el fet de focalitzar una atenció especialitzada sobre aquest sector de la ciutadania, sinó que des d'una perspectiva de normalització ens hem de preguntar què necessiten aquests infants que no necessitin la resta. La discriminació positiva, a voltes necessària, conté un risc elevat d'interpretació errònia per part de la majoria social. Tenir clara aquesta pregunta, i les seves respostes, pot contribuir en gran manera a evitar la fragmentació social i la proliferació de brots de racisme social. Cal elaborar un discurs que parteixi d'un diagnòstic que ha estat bastit sota el principi de la normalització.

Si canviem de dimensió, i ens endinsem en la formulació d'un discurs al voltant de quin model d'interculturalitat volem, trobem que les preguntes emergents es vinculen estretament a una dimensió de present, abandonant la importància de definir escenaris futurs per receptes senzilles que continguin les urgències actuals. El temps polític i el temps social van a deshora, el primer exigeix immediatesa i el segon reclama llarga durada. Sovint el debat   segrestat sota la premissa de "quin   el model

“No té sentit abocar esforços sobre els més petits si no invertim recursos per millorar les condicions de vida dels més grans, de manera que s’afavoreixin canvis estructurals que permetin la sostenibilitat de les mesures impulsades per a la infància.”

que cal implantar avui” en comptes de dedicar esforços a definir quin és el model al qual aspirem d’aquí a un temps raonable. Raonar sota un plantejament o un altre varia ostensiblement. En el primer cas, el pensament es dirigeix vers una racionalitat que observa la realitat humana a partir d’una  ptica tecnol gica: existeix un problema, es busca una solució, s’aplica i es resol. En el segon cas, es parteix d’un punt de vista alternatiu. L’acció social i educadora no es concentra a resoldre problemes del present, sinó a construir solucions de futur. Es disposa d’una visió i d’una missió, i aix  condueix a la reflexió vers un terreny proper al principi de la inclusió.  s a dir, no tan sols ens preguntem quines mesures cal dinamitzar entre els infants d’origen immigrant, sinó que també ens interroguem sobre quines mesures cal dur a terme entre els infants autòctons per garantir que les altres accions es puguin aconseguir. Si no, no serem capaços, entre d’altres coses, d’eliminar els prejudicis i estereotips racistes que la majoria social construeix respecte als grups minoritzats, i tot el mal que aquestes representacions socials aboquen sobre la convivència.

En tercer lloc, quan ens situem en clau de projecte ( s a dir, els processos que cal generar per afavorir un pas eficaç de la realitat diagnosticada a la realitat idealitzada) també es produeixen interferències en el discurs que acaben afectant la pr ctica. En general, les preguntes que la majoria es formula giren al voltant de quines “mesures de prevenció, de correcció i de realització d’accions cal dur a terme” quan el que esdevé rellevant, des d’un punt de vista de procés,  s qüestionar-se també qu  és tot allò que

Miquel  ngel Essomba Gelabert  s pedagog i professor agregat del Departament de Pedagogia Aplicada de la UAB. Les seves línies de recerca han estat vinculades al terreny de la immigració, la infància i l’educació. T  responsabilitats com a consultor en aquestes matèries al Consell d’Europa i el CERI (Centre for Educational Research and Innovation) de l’OCDE, i ha estat recentment nomenat director d’UNESCOCAT – Centre UNESCO de Catalunya.

no cal fer i que es fa en l’actualitat. No podem caure en el parany d’impulsar mesures per obtenir un resultat, i que els efectes siguin contradictoris als elements de l’estructura o de la dinàmica dels dispositius que tenim en aquests moments, ja que seríem els mateixos professionals, els qui estari m creant el problema. Aquest  s el cas, per exemple, de les polítiques del reconeixement i de la pluralitat cultural entre els infants d’una banda i l’existència d’uns mitjans de comunicació que traslladen una imatge de societat monocultural a la infància de família estrangera de l’altra. Des del punt de vista de projecte, cal tenir en compte el principi de transformació de les estructures i dels recursos.

Així doncs, en el discurs rau en bona part l’èxit, o el fracàs, de les normes que han de conduir cap a pràctiques normalitzadores, inclusives i transformadores. No obstant això, i tenint en compte el que hem dit, no convé perdre de vista que, en data d’avui, ja tenim sobre la taula cinc reptes fonamentals que convé tenir presents, com ara:

- Una política pública adreçada a la infància d’origen immigrant ha d’estar fortament coordinada amb una política general d’immigració que respongui als mateixos objectius i desafiaments.
- Una política pública adreçada a la infància d’origen immigrant ha d’evitar el foment de mesures de discriminació positiva de manera generalitzada. La discriminació positiva s’ha d’utilitzar, però només en aquells casos en els quals el líndar de la desigualtat ha estat sobrepassat.
- Una política pública adreçada a la infància d’origen

L'ANÀLISI ■

immigrat ha d'afavorir el reconeixement d'aquests infants en els diversos escenaris socials (macro i micro) en els quals aquests es desenvolupen i aprenen.

- Una política pública adreçada a la infància d'origen immigrat ha de considerar el fet que en l'actualitat l'educacio va molt més enllà de l'escolaritzacio, i que, per tant, cal comptar amb la necessitat de fomentar la inclusio d'aquests infants en els dispositius i els recursos educatius no escolars com a prioritat.

- Una política pública adreçada a la infància d'origen immigrat ha de ser conscient de l'alt risc a qu es veuen sotmesos els infants d'aquest origen entre 14 i 18 anys. Cal tenir en compte la necessitat de polítiques que afavoreixin la continuïtat en els estudis i una transicio a la vida adulta lliure d'impediments legals, burocràtics i socials.

I a partir d'aquí, a discutir, a proposar idees, a reflexionar junts, tots, amb la presència d'adults i d'infants d'origen immigrat també, amb l'esperança que la discussio sigui de fons i no pur maquillatge. Perquè els debats en què els participants formulen respostes enginyoses a pre-

“Una política pública adreçada a la infància d'origen immigrat ha de considerar el fet que en l'actualitat l'educacio va molt més enllà de l'escolaritzacio, i que, per tant, cal comptar amb la necessitat de fomentar la inclusio d'aquests infants en els dispositius i els recursos educatius no escolars com a prioritat.”

gutes complexes despertem interès, però són els debats en què els participants qüestionen les pròpies preguntes els que transformen la realitat Q

Educar també vol dir posar límits

Per *Jaume Cela* i *Juli Palou*, mestres

En el western, un gènere cinematogràfic que ha donat algunes obres mestres per a la història de les arts, hi ha un argument que apareix molt sovint: els enfrontaments entre els pastors i els camperols. Els primers necessiten espais oberts perquè pasturin lliurement els ramats. Als segons els cal justament el contrari: espais tancats, protegits de les pacífiques ovelles, dels elegants cavalls o dels bisons majestuosos, perquè hi creixi tota mena de plantes. En aquesta mena de pel l cules podem contemplar lluites èpiques que duren més d'una generació i que enfronten avis contra avis, fills contra fills i n ts contra n ts. Ara bé, no hi ha mals que durin cent anys –tot i que sempre hi ha excepcions que confirmen les regles– i acostumen a acabar amb una negociació que es concreta a posar límits: tanques de fusta o de filferro.

La relació educativa també ha de tractar sobre els límits, perquè la manca de límits  , sens dubte, el pitjor límit que pot haver-hi per accedir a la trobada amb l'altre i a la capacitat de conviure. Ara bé, si marcar els límits d'un camp   feina llarga, complexa i difícil, no cal deixar volar gaire la imaginació per saber que les dificultats augmenten en proporcions geomètriques si fem referència al camp educatiu.

Cal tenir present una qüestió prèvia, abans d'entrar en altres aspectes. Hem de ser contundents en un punt inicial, perquè, si no, el nostre discurs pot caure o quedar seriosament esquerdat. Hem d'acceptar que no tot  

negociable, o que no tot   tema de diàleg o fruit d'un consens, fins i tot gosem afirmar que hi ha decisions que no poden ser la resposta a criteris majoritaris ni a qüestions justificades per característiques culturals. El punt de partida   el següent: no podem estar d'acord amb la humiliació de l'altre sota cap circumstància. Tenim el convenciment que el gran propòsit de l'educació   fer individus que se sentin indignats davant qualsevol acte d'humiliació. Per tant, si bé   veritat que per saber què ens convé individualment o com a col lectiu hem d'exercir el diàleg, situar els propis arguments davant dels altres, convé que sapiguem també que hi ha coses que tenen un valor absolut.

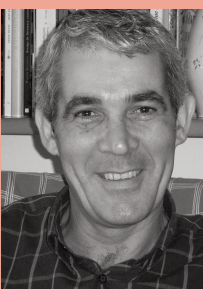
Els límits hi han de ser i han de ser raonables i raonats. Però els límits no són inamovibles. Hi ha activitats que poden practicar els adolescents i no els seus germans més petits, de la mateixa manera que n'hi ha que poden fer els petits de l'escola sense que sigui motiu de conflicte, però que ho serà si l'autor   un de més gran.

La dial ctica entre l'autonomia necessària per dissenyar el projecte de vida –tots som cridats a impulsar aquesta missió– que desitgi cada persona ha de circular paral lelament al grau de responsabilitat que tenim davant dels altres –millor dit: al costat dels altres– i davant de nosaltres mateixos. Cadascú ha de trobar el sentit a la seva existència, però aquest sentit no pot oblidar la presència necessitada dels altres. En aquest punt ens cal recordar els

L'ANÀLISI ■

Jaume Cela  s mestre, director del Centre d'Educación Infantil i Primària Escola Bellaterra, i escriptor.  s autor de nombrosos llibres de contes i narracions per a infants i adolescents entre els quals hi ha *L'herència* (Ed. Cruilla) i *Silenci al cor* (La Galera). Juntament amb Juli Palou ha publicat *Amb veu de mestre* (Ed. 62) i *Va de mestres. Carta als mestres que comencen* (Rosa Sensat).

Juli Palou Sangrà ha treballat durant molts anys de mestre.  s professor del Departament de Did ctica de la Llengua i la Literatura de la UB. Col·labora en activitats de formación permanent.  s autor, entre altres llibres, de *La llengua oral a l'escola. 10 experiències didàctiques* (Ed. Graó, de l'any 2005) i coautor de *La veu de l'altre* (ICE-UAB, de l'any 2000).

resultats d'una enquesta que van respondre un grup d'adolescents. Els seus desigs eren viure en una societat que oferis les cotes més elevades de seguretat i de permissivitat però sense que aix  signifiqus un augment del seu compromís col·lectiu. Volien les cotes màximes de llibertat d'àmbit individual i les cotes màximes també de seguretat d'àmbit col·lectiu.

La lectura d'aquests resultats ens pot ajudar a entendre algunes reflexions que exposen quan ocupen l'espai públic sense tenir present dues coses: que ser públic significa que  s de tots, per tant, el seu  s requereix diàleg i consens, i que quan més públic és un espai hauria de ser m s privat en el sentit que ha de ser m s respectat, m s estimat justament perquè ha de ser compartit i conservat fins i tot per a aquells que encara no hi són, per a les noves generacions que han d'arribar.

Per tant, per construir la nostra humanitat necessitem saber que no tot és possible i per orientar la nostra vida amb sentit, també. Dit tot aix  sorgeix la pregunta principal: com anar construint models educatius que ens facin més humans?

Cal tenir present que els valors no es traspassen, no es comuniquen, no es copien ni s'encomanen com la grip.

“Educar comporta crear espais protegits per tal que puguin aprendre a saber que són vulnerables, sense que aix  els converteixi en éssers amb poca voluntat.”

No s'aprenen per a un altre. Els valors es mostren i, si parlem del món educatiu més essencial, la família i l'escola, els valors s'han de mostrar en la quotidianitat. Hem d'aprendre a defugir els discursos abrandats o les grans declaracions de principis per anar fent viu all  que volem que visqui i que s'encarni en els actes més senzills, més elementals, m s quotidians.

Si no volem que els nens i les nenes embrutin el carrer, cal que vigilem qu  fem amb els papers que portem a la butxaca i no els necessitem per a res. Si volem que sàpiguen comportar-se en un supermercat, en un restaurant o en un teatre cal que els demanem que ens acompanyin a comprar, que els convidem a menjar el menú infantil d'un restaurant o que anem amb ells a veure una obra de teatre. Si considerem que han d'aprendre a conviure, els hem de fer membres actius de petites comunitats on es prenguin decisions i es valorin els encerts i els desencerts. Educar vol dir acompanyar-los per l'espai i el temps de la vida a fi que es trobin amb tota l'escala de l'experiència humana i aprenguin a moure-s'hi. Educar comporta crear espais protegits per tal que puguin aprendre a saber que són vulnerables, sense que aix  els converteixi en éssers amb poca voluntat. Educar  s assumir el risc de situar la criatura al bell mig del món, de l'activitat del món, sense estalviar-li res que sigui necessari per créixer.

Tenir clar això representa viure, per exemple, com una necessitat gairebé imprescindible, que arribi un moment de les seves vides en qu  es plantegin –i ens plantegin– marxar de casa perquè només d'aquesta manera es pot arribar a conèixer profundament la vida i la mort, com afirma el poeta, per acabar descobrint, com també és recorda Salvat Papasseit, “el bo que és tot”. Viure significa assumir el risc de viure. Referents artístics d'aquest

punt poden ser novel·les o pel·lícules com *L'illa del tresor* o *Les normes de la casa de la sidra*. Els seus protagonistes retornen al seu origen més rics de tot, més disposats a prendre les decisions que els comprometin i amb capacitat per entendre el poema de Kavafis, quan ens diu que el ple sentit del viatge de la vida no és el punt d'arribada, sinó el mateix viatge.

I encara tenim un altre argument per defensar que educar significa marcar límits. Si no hi ha límits no hi ha transgressió, i si no hi ha transgressió no hi ha conflicte, i si no hi ha conflicte no hi ha possibilitat d'imaginar altres formes de convivència, altres accions que puguem impulsar, crear i mirar de fer-les generals. Només hi ha construcció del món si partim de la tradició, si som capaços de fer-la nostra per transformar-la. El límit, molt sovint, el marca la convencé social, que ha de ser revisada i actualitzada a cada generació, per cada individu.

Ara bé, transgredir el límit comporta saber per qu  s'ha institucionalitzat. Per exemple, trobar formes de viure i de conuiu, que vagin m s enllà de la coexistència de diferents maneres d'entendre la realitat sobre l'ocupació de l'espai públic comporta tenir presents els interessos legítims dels seus protagonistes i arribar a consensuar actuacions on aquests límits sorgeixin –i ens repetim– de les necessitats de l'activitat i no pas de cap imposició d'un grup de poder.

I per acabar aquestes reflexions, només volem deixar constància que les fem des de la inseguret  que dóna tot allò que fa referència al món educatiu en un moment de canvis constants, amb una acceleració molt potent, amb referències febles, m s primes que el paper de fumar que feien servir els nostres avis, amb societats líquides, com les bateja Bauman, amb massa soroll ambiental que ofega la paraula que significa i ens distreu molt sovint d'allò que és essencial.

Aquestes reflexions ens permeten concloure que la noció de límit, en el cas de l'educació, va molt associada a la noció de referent. Per aquest motiu, no pensem tant en la limitació, com a conseq ncia de l'acció de limitar, sinó en la desorientació, que va associada a la incapacitat per al diàleg. En un món incert, cal trobar referents que siguin estables, però no est tics. Tractar sobre els límits, sobre els referents, és crear cultura i la cultura és, sobretot, la humanització del temps i de l'espai que ens ha tocat viure i compartir

“Si no hi ha límits no hi ha transgressió, i si no hi ha transgressió no hi ha conflicte, i si no hi ha conflicte no hi ha possibilitat d'imaginar altres formes de convivència, altres accions que puguem impulsar, crear i mirar de fer-les generals.”

Els nens i les nenes de la clau: preguntes i respostes

Per Maria València, presidenta del Moviment de Centres d'Esplai Cristians de la Fundació Pere Tarrés

Aquest article intentar  ser una aproximació i una descripció a un fenomen nou social que es comença a denominar sota el terme d' "els nens clau". Es tracta d'aquells menors als quals els seus pares "ofereixen" la clau de les seves cases perquè saben que ells no hi seran quan tornin. Són progenitors multiocupats en els seus treballs sense temps material per estar a casa... en la majoria de casos a les tardes, altres tampoc a les nits i, fins i tot, tampoc a l'hora d'esmorzar. Això fa que els nens i les nenes "necessitin la clau" per a obrir les seves llars, per estar-s'hi (potser com a companyia) i després tornar a sortir.

No són aquestes línies un espai per a una anàlisi psicol gica de la realitat de les famílies del segle XXI ni de les seves necessitats hipotecàries o econòmiques per mantenir un ritme de vida alt i ple d' "aportacions materials" pels seus propis fills. Només citar  l'exemple que em ve a la memòria d'un pare que, fa uns dies, em comentava que la festa d'aniversari del seu fill de set anys li havia costat 600 euros: chiqui park, karaoke i poc més. Però "els nens de la clau" també viuen l'altre extrem, el de la pobresa, el de la necessitat que els seus pares treballin en condicions més o menys dignes perquè no tenen més recursos, el de ser nouvingut en un país que, en ocasions, no ho posa fàcil... En definitiva, podríem trobar un punt de comunió entre ambdues realitats tan diferents i extremes: la solitud de l'infant. I podríem fer el joc de les "7 diferències", cercant la contraposició de la soledat d'una gran casa envoltada de

la companyia de la 'wi hi' amb la soledat de trobar-se al carrer rodejat de molts "iguals sense igualtat".

Però, tornem al tema, s  és intenció d'aquest article fer-nos conscients de les implicacions psicosocials que comporta tenir nens amb una clau penjada a la motxilla (ben guardada, aix  s , no fos cas que poguessin perdre's) i un nombre il·limitat d'hores sense els seus referents paternals en una llar plena de possibilitats, però buida d' sers humans o un carrer ple d' sers humans, buit de possibilitats sense acompanyar.

Si imaguem la situació d'aquests nens i nenes, el primer que em ve al cap –potser serà per l'impacte de les noves tecnologies–  s el lliure control i domini sobre tots els "ginyos" de la llar, especialment, les play-stations, les psp... un xec-horari en blanc d'hores, sense control, que pot dedicar-se a fer grans combats de lluita lliure virtual, pertànyer a exèrcits internautes o –no convé oblidar els clàssics– escarxofar-se al sofà veient la televisió.

Si avancem una mica més i, amb una visió més global, crec que no s'ha de ser professional de la psicologia per reconèixer una absència de límits en aquesta situació familiar. Un nen o una nena amb clau no té qui controli el comandament de la seva televisió, ni el volum del seu temps lliure, l'alimentació ni la higiene. Em costa d'imaginar un berenar equilibrat en aquestes circumstàncies...

I encara donant un pas més, crec que la situació podria ser més greu. Segurament estem privant el nostre menor

“Un nen o una nena amb clau no té qui controli el comandament de la seva televisió, ni el volum del seu temps lliure, l'alimentació ni la higiene. Em costa d'imaginar un berenar equilibrat en aquestes circumstàncies...”

d'aquella experiència del dia a dia, d'aquell fer quotidià en el qual simplement s'hi  s, es comenta la vida i s'estima sense pressa, sense pausa. Aquell anar fent a casa: preguentant les taules de multiplicar, preparant el sopar junts, anant a comprar allò que vam oblidar el dissabte... tots aquells petits moments que van teixint una xarxa de la llar, d'amor... una xarxa que porta el nen a sentir-se acollit i valorat, i, per tant, el porta a augmentar la seva autoestima i a fian ar la seva personalitat.

Algun lector o lectora pot creure que exagero en aquestes línies.  s cert que caracteritzar un perfil psicopedagògic no és senzill. Afortunadament, la casuística individual del dia a dia supera de bon tros qualsevol anàlisi i tots els articles junts. Estic convençuda que hi haurà molts pares que saben exercir exemplarment la seva tasca de pares ajustant horaris, desfent-se... Tampoc podem oblidar ni desdenyar l'aportació de molts avis i  vies, de cangurs realment vocacionals... També, últimament, se sent parlar molt de “minuts de qualitat” afectiva dels pares cap als seus fills... En qualsevol cas, i amb tots els meus respectes, el paper d'aquests pares no és fàcil i planteja un desafiament de dòcil solució. S'està educant o s'estan posant mitges solucions? S'està donant “minuts de qualitat” o s'està utilitzant un eufemisme?

Encara sabent qu  és el més senzill, torno a imaginar en aquest article. I m'imagino que quan un pare passa mil hores a fora, arriba de la seva llar... deu plantejar-se qüestions que no m'aventuro a respondre: comprimeix tota l'educació en aquells moments? Intenta exigir i fer complir totes les normes en aquells instants? Es relaxa i intenta gaudir dels seus fills oblidant-se dels límits? Compensa

Maria València i Vera  s mestra d'educació especial (UB) i psicomotricista especialista en mediació corporal com a teràpia d'intervenció (F. Bosch i Gimpera). Actualment treballa en una escola pública, atenent infants en situació de risc socioafectiu i amb trastorns de desenvolupament.  s presidenta del Moviment de Centres d'Esplai Cristians de la Fundació Pere Tarrés; exerceix com a cap i formadora del Departament de Pedagogia de l'Institut de Formació de la mateixa Fundació i dirigeix un centre d'educació en el lleure. El seu recorregut professional s'ha fonamentat, principalment, en l'atenció directa a infància en situació de risc social i familiar molt greu, i a treballar amb infants amb trastorns de personalitat i conducta greus i permanents, tant en l'àmbit de l'educació formal com no formal.

El seu recorregut professional s'ha fonamentat, principalment, en l'atenció directa a infància en situació de risc social i familiar molt greu, i a treballar amb infants amb trastorns de personalitat i conducta greus i permanents, tant en l'àmbit de l'educació formal com no formal.

la seva carència afectiva amb compres materials? Sincerament, només plantejar-les començo a sentir “vertigen educatiu”.

Un cop feta l'anàlisi de la situació, com sempre queda el m s dòcil. Educadors, monitors, professors... com plantejem aquest repte?

Doncs, aquestes paraules amb les quals tants cops els i les professionals de l'educació emplenem articles i llibres: acceptació, acollida, escolta activa, empatia... en ocasions, no són tan senzilles de dur a terme o, si més no, requereixen el procés i el temps adequats. Hem d'aconseguir generar aquella xarxa social de relació, de dia a dia, d'all  quotidià que els permeti avançar com a persones, ser escoltats, ser represos, cantar i jugar amb companys, empipar-se... en definitiva: VIURE.

 s davant aquesta realitat, davant tots aquests dubtes, que ens plantejem quin és el nostre paper com a educadors per acompanyar centenars d'infants, adolescents i joves en el seu procés de creixement com a persones. No podem oblidar que en aquest terreny, la nostra intervenció tindrà un paper clau –mai millor dit– per garantir un cert acompanyament, en un entorn que ens implica i ens ha de preocupar.

M s de mil nens i nenes són atesos diàriament només a la ciutat de Barcelona a la xarxa de centres diaris amb la

L'ANÀLISI ■

qual comptem i que proposen un projecte que aconseguixi que els nens i les nenes que es troben sense referent adult a les tardes puguin rebre una atenció educativa adient. Parlem d'un projecte que treballa i vetlla per la necessitat social d'infants de 3 a 17 anys (aproximadament), cercant alhora la implicació dels CEIP i les AMPA de l'entorn en detectar necessitats i dissenyant com donar-hi resposta. Aquestes iniciatives han de vetllar pel treball en xarxa com a eina educativa, ja que serà bàsic treballar de forma coordinada amb tota la comunitat educativa implicada en l'educació d'aquests infants.

Un projecte que tingui cura i articuli tots els seus mitjans en l'atenció educativa dels infants que ho requereixin i acabin la primària amb dificultats d'iniciar la secundària o surtin de la secundària desorientats, sense saber cap a on anar.

Un projecte nou que faci anàlisis i reculli necessitats dels nostres infants en col·laboració dels tutors i agents educatius per tal de crear programes individualitzats per a cada infant segons la seva necessitat, un projecte que agiliti els canals de comunicació amb l'escola, amb els serveis socials per analitzar els casos i tenir en compte les persones usuàries, etc. En definitiva, un projecte real per a un col·lectiu molt concret que es troba en l'actualitat amb fortes carències educatives i afectives fora de l'horari escolar.

Plantegem-nos si —per un moment en el nostre barri, poble o ciutat— cal una bona alternativa de lleure que ofereixi als nens, nenes i joves les oportunitats d'acompanyament, creixement i desenvolupament personals que necessiten.

La resposta en la majoria de situacions serà un sí rotund a la creació d'un espai fora de l'horari escolar comprès

entre les 17 h a les 20 h, que doni suport específic als alumnes de la xarxa d'escoles de l'etapa educativa de primària fins a la secundària, donat un índex elevat de fracàs escolar, per tal de fer possible aquest espai de suport acadèmic i convertir aquest projecte en una eina d'acció preventiva i educativa completa que tingui en compte la dimensió integral del nen o la nena.

Des del servei de recollida a les escoles, un cop que els nens i les nenes finalitzen les classes —passant pel reforç escolar, l'acompanyament, l'orientació i el suport emocional i personal; reforçant les opcions d'educació en el lleure; i/o ampliant el procés en què cal intervenir amb més èmfasi a les èpoques de vacances (casals, colònies, etc.)—, es genera tota una estructura pràcticament mil·limetrada als nostres centres d'esplai diaris perquè els educadors i les educadores puguin cada tarda atendre tots aquests infants que tenen una clau penjada al coll, a la motxilla, al cor...

Per a tots aquests centres i per a les activitats de vacances —complement insubstituïble de l'educació en el lleure i de l'atenció a les famílies— cal el suport decidit de l'Administració i la societat. Els nens i les nenes, futur del nostre país, s'ho mereixen!

“Plantegem-nos si —per un moment en el nostre barri, poble o ciutat— cal una bona alternativa de lleure que ofereixi als nens, nenes i joves les oportunitats d'acompanyament, creixement i desenvolupament personals que necessiten.”

Infància fora de les grans ciutats: el món rural, repte pendent

Per *Pilar Heras i Trias*, professora de pedagogia social
Universitat de Barcelona

La cultura urbana

Certament, la majoria de paraules que defineixen l'acció social estan conceptualitzades en clau urbana. Només per posar un exemple, la ciutadania representa la gent, però des de la mateixa arrel etimològica ja ens condueix cap a la polis, de manera que si algú s'entesta a fer política a favor de la ciutadania, sembla que no té res a fer fora de la ciutat, de les ciutats, i en concret de les grans ciutats.

Això que a simple cop d'ull sembla una broma o un filar prim innecessari, resulta que està més endins del nostre imaginari social del que pensem. Tant, que el que no és urbà sembla una mostra arqueològica, un projecte peculiar o un jardí de la casa gran, és a dir, de la ciutat. La política, la de debò, es fa a les grans ciutats i les polítiques sovint estan pensades per a les grans ciutats. Catalunya no és una excepció d'aquesta imperància de la cultura urbana i ens passa el que passa a molts altres llocs del món, la qual cosa no justifica que sigui ni encertat ni just ni necessari.

De totes maneres és molt difícil d'esborrar de les mentalitats de la gent la idea que una readequació de l'espai cap a una major densitat de població, per exemple, o un

projecte urbanístic de molts habitatges, és una millora, perquè va associat a una certa idea de progrés per al poble. I aquí ja no podem donar "les culpes" a les persones ni a les famílies que fugen de les concentracions inhabitables o de les diverses maneres de malrespirar i de patir les contaminacions vàries que conté la ciutat i de la qual en són víctimes de primer ordre i sense remei immediat les qui no tenen els recursos econòmics per fer una altra cosa que quedar-s'hi. El model és en tots els casos l'urbà, el de vida urbana; el de costums urbans i usos quotidians a la ciutat; el de les idees per a les concentracions humanes, i aquestes, en nombre, són a les ciutats... Hem convertit el medi rural en una altra parcel·la —mai tan ben dit— susceptible de fidelitzar per a la causa urbana i per a la causa econòmicament rendible.

Sense voler entrar en una anàlisi antropològica ni tampoc sociològica del fenomen, val a dir que amb aquests eixos "simples" podem arribar fàcilment a la conclusió que no cal anar a la globalització per adonar-nos que ens han igualat en maneres de pensar, en idees, però no pas en drets ni en avantatges, i han convertit el paisatge rural en un pessebre, com a parèntesi de la vida "de veritat", la que es desenvolupa en l'escenari urbà, que és "el nostre",

L'ANÀLISI ■

Pilar Heras i Trias s professora titular de la Universitat de Barcelona. s doctora en filosofia i ciències de l'educaci3n (UB) amb premi extraordinari l'any 1990. Va rebre el premi Clara Campoamor de l'Institut de la Mujer el 1985, per una tesi de llicenciatura sobre els estereotips de gènere, la qual va tenir també l'ajut de la CIRIT. Ha estat des dels seus inicis molt vinculada als estu-

dis d'educaci3n social, per la qual cosa va ocupar el càrrec de coordinadora d'estudis i va fer recerca en els diferents àmbits de la pedagogia social. Entre 2004 i 2006 va ser directora dels Serveis Territorials de Benestar i Família de Girona. Actualment forma part del Grup de Recerca sobre Infància i Famílies de la UB, és membre del Comitè d'Experts de la Llei de serveis socials i s codirectora del Bloc d'Infància i Adolescència en Risc del III Informe del CIIMU, alhora que imparteix docència a la mateixa UB.

“el de tots”... I la majoria s'ho ha cregut.

Dels mitjans d'informaci3n i de comunicaci3n emanen, de front o subtilment, missatges “urbans”. Els mitjans, com el seu nom indica, s3n “transports” mitjançant els quals s'emeten missatges educatius, a vegades dignes d'una bona deseducaci3n.

El m3n rural té més vida pr3pia i hauria de tenir drets reconeguts, perquè obligacions en té i algunes de molt dures per a la poblaci3n que hi habita. El m3n rural depèn de les interrelacions, de les relacions d'interdependència amb la resta del m3n en general i del m3n urbà en particular, per3 malgrat les interferències, sobreviu i encara ofereix quotes importants de possibilitats de benestar i de qualitat de vida. La proximitat tan esmentada, que en el m3n rural està naturalitzada, no s'ha de reivindicar. Quan es parla de proximitat de les respostes (polítiques o recursos) a les situacions de problematitzaci3n de la vida de les persones o de la societat en conjunt, s'està plantejant que no hi hagi decisions que se centralitzin lluny de la realitat on ocorren les coses, tan lluny que quan arriba la soluci3n o la resposta ja s'ha fet tard... Quan es parla d'ajuda mútua, dels bancs del temps, per exemple, com a mostres de funcionaments humans solidaris en el dia a dia, s'està plantejant una prctica que hi ha o hi havia en l'àmbit rural abans que no es filtrs amb massa força el model urbà d'individualitat magnificada. L'entorn, sigui un barri

“El model és en tots els casos l'urbà, el de vida urbana; el de costums urbans i usos quotidians a la ciutat; el de les idees per a les concentracions humanes, i aquestes, en nombre, s3n a les ciutats.”

o un poble, ha de ser significatiu per a les persones que l'habiten. Aquestes persones, de totes les edats i condicions, necessiten tenir referents en altres humans, per3 també han de tenir referències en les interrelacions entre elles i entre elles i el medi. I aquest medi no és qualsevol espai. T, ha de tenir, la càrrega simb3lica que, entre altres coses, permeti desenvolupar capacitats i forjar il·lusions, produir aprenentatges, en el lloc on s'esdevé la vida de la gent. L'arrelament no és una idea baldera, sin3 una necessitat per al creixement dels individus. L'arrelament, que no és el mateix que la socialitzaci3n ni que l'educaci3n, tot i que totes tres coses s3n fonamentals en les nostres vides humanes, és un element clau per a l'estabilitat, per a l'equilibri de la mainada.

La infància pensada en clau rural

La gent que pensem professionalment, acadèmicament o políticament en la infància, ho fem pensant en una categoria general que fa referència a moltes coses, concretes, si pot ser, perquè no podem perdre gaire temps en divagacions, sobretot si es tracta d'actuar amb, a favor de, per a, en referència amb... aquesta infància. Hi pensem en general, sota el paraigua del paradigma dels drets, i n'aillem aquells individus que cal especificar per les seves problemàtiques, individuals o socials, que els fan vulnerables, marcats o simplement diferents. Per3 gairebé mai no pensem la mainada en clau territorial.

Tenim clara la influència del medi sobre la infància. Tant, que sovint el medi advers el definim com un risc

per a aquesta infància –i per a l'adolescència, que també inclouem en la mateixa categoria i no ho hauriem de fer. Aquest medi, però, no el conceptualitzem i, per tant, no el mirem com un territori en el sentit ple de la paraula. El veiem com l'entorn més immediat de socialització en clau psicosociol gica: la família, l'escola... a vegades l'ampliem al barri. Ens hem acostumat a pensar que aix  també, salvant les diferències, es pot generalitzar. I no es pot fer. Per molt que hi hagi la intenció d'equiparar, d'igualar quant a oportunitats, recursos i serveis, els diferents espais on l'infant i l'adolescent es desenvolupa, hi ha coses que fan que hi hagi peculiaritats que tenen un pes molt important en la vida de la gent. Peculiaritats que condicionen l'arrelament, el sentit de pertinença, la mateixa socialització i l'educació d'aquell nen o d'aquella nena. I en conseq ncia, els seus comportaments i les seves relacions.

L'entorn més immediat de socialització, de la socialització primària sobretot, el tenim tipificat com el primer cercle i després ve el segon, i aix  enllacem la vida de la infància en una cadena interrelacionada de sistemes i subsistemes que constitueixen el seu marc de referència o l'han de constituir perquè aix  l'hem definit. A vegades no acabem de saber si és primer l'entramat o la realitat, tot i que en altres plantejaments teòrics des d'on pensem la infància, l'entramat desapareix si el nus petit, individual, de la xarxa, és a dir, el nen o la nena, el noi o la noia, no és capaç de verbalitzar la seva necessitat... Moltes vegades actuem a partir d'aquesta mena de models, d'un parell de molt fixos, gairebé alternants en

“Si apliquem aquests raonaments a la infància i a l'adolescència i a la manera com se la veu, des de la posició d'adults/es amb poder de decidir, veurem que ens caldria considerar, i probablement revisar, almenys tres coses per no esbiaixar la realitat: la concepció que en tenim, les prioritats i problemàtiques, i les respostes.”

les modes, tot i que coexistents des de fa molts anys, repetitius, omniexplicatius i causals... de tot allò que passa a la gent d'aquesta franja d'edat. En aquests entorns de socialització més propers a la mainada, al seu desenvolupament més primerenc, han anat canviant coses; des de la concepció de família, les diferents modalitats o l'escola com a institució de referència. Podem sumar-hi els espais de lleure. El pas dels anys, les transformacions socials, etc., influeixen en la construcció dels escenaris on actua, on viu, aquesta infància. Tot i que en la nostra percepció, la professional, l'acad mica o la política, aquesta percepció que diu i permet fer

L'ANÀLISI ■

sobre aquesta infància, el dibuix continua sent molt semblant. Potser per aix  els canvis acaben sent tan lents. Potser per aix  el dibuix pot arribar a ser estereotipat, quan ens ha de servir de referència per actuar en la realitat i per contra no ho és tant quan exposem teòricament o de manera discursiva, no pr ctica, el que caldria. Malgrat tot, però, l'escenari en q estiu sempre és urbà. I més quan es tracta de fer accions concretes.

El clic  repetit  s poc sensible a les peculiaritats que poden anar lligades a un territori no sempre urbanitzat i amb fesomia de ciutat. El problema no és, com en altres tipus d'accions socials, polítiques, educatives, etc., l'aplicació del clic . El problema és la l gica amb la qual ha estat construïda l'argumentació (o la manca d'aquesta) que dóna prioritat a unes realitats basant-se en la quantitat i el nombre, i no a unes altres a partir de la qualitat o la majoria. Els criteris segurament haurien de respondre a la necessitat o la proximitat en tots els casos, però ambdós queden en segon terme i els passen al davant els esmentats abans.

Si apliquem aquests raonaments a la infància i a l'adolescència i a la manera com se la veu, des de la posició d'adults/es amb poder de decidir, veurem que ens caldria considerar, i probablement revisar, almenys tres coses per no esbiaixar la realitat: la concepció que en tenim, les prioritats i problemàtiques, i les respostes.

En relació amb el medi urbà o rural, en la majoria dels casos no cal dir que la concepció de la infància i l'adolescència que hi ha  s urbana, les prioritats són l'atenció de les problemàtiques i realitats d'aquesta població en contextos urbans, aparentment m s conflictius, i les respostes que hi ha, en forma d'inversions, recursos i serveis, es donen en més gran mesura en les ciutats. All  de "les de m s de 20.000 habitants" obeeix, com la mateixa l gica que comentem, a criteris de quantitat i nombre, no pas de qualitat i de majories. I no és un joc de paraules.

Serveis socials i acció comunitària: una oportunitat

En aquests moments, de conjuntura molt atractiva quant als canvis que s'operen en les maneres com desenvolupar les polítiques socials, a Catalunya hi ha hagut alguns elements que han resituat de manera preferencial la infància i l'adolescència en el marc d'aquestes polítiques socials.

“Una criatura d'un poble de 400 habitants té exactament els mateixos drets que una altra d'un municipi de 34.000 habitants (ja no parlem de centenars de milers o de milions d'habitants).”

Elements importantíssims com ara considerar aquesta franja d'edat en el context dels serveis socials, per exemple, en la nova Llei i atendre les seves necessitats de manera integrada a la mateixa xarxa d'atenció general, sense marginar-la; o bé, fer una llei específica de reconeixement i de complement de l'anterior, de drets d'aquesta infància i adolescència; o la mateixa existència i revitalització dels observatoris que permeten aproximar-nos la foto de certes realitats dels infants i joves, per citar-ne només alguns, han fet avançar considerablement en aquest terreny.

Ara bé, el desenvolupament, el desplegament, de totes aquestes iniciatives ha de canviar de manera efectiva pel que fa a la consideració territorial. De moment no és aix . La l gica urbana continua sent la prioritària, respon a la cultura general, que és efectivament urbana. No obstant això, hauria de tenir-se present que si parlem de persones i no de xifres, si parlem d'infància i adolescència i no de nombre de conflictes sumats, si parlem de necessitats i no de quantitats a invertir amb criteris de rendibilitat econòmica..., el món rural no hi serà present si no és com a representació de segona del món urbà.

Una criatura d'un poble de 400 habitants té exactament els mateixos drets que una altra d'un municipi de 34.000 habitants (ja no parlem de centenars de milers o de milions d'habitants). Tothom accepta aquesta premissa, però el repartiment dels recursos públics de tota mena que l'afavoriran i que li permetran de cobrir o no les seves necessitats bàsiques, anirà en funció d'altres criteris, com hem dit, de concentració o d'agrupació de quantitat de necessitats, problemes, conflictes, visibilitats, molèsties, etc., i no pas de la qualitat de les respostes en consonància amb les majories que es troben en la mateixa situació.  s evident que en determinats serveis i equipaments, quan volem treballar algunes qüestions que demanen especificitats, a vegades

molt delicades (contencions, plans especials, etc.), pensem en el camp, en la zona rural com a més idònia per a algunes de les accions socials. Pensem en CRAE, CREI, experiències amb joves amb addiccions, o altres especificitats. Arguim m s tranquil litat, m s relacions de proximitat entre la gent, més espais naturals, menys contaminació... En definitiva, les bondats de la vida rural com a resposta a la conflictivitats, als trastorns conductuals i les malalties mentals, a la reinserció social o a l'aprenentatge d'un ofici. Tenim clar que certes mesures educatives en certs espais són més fructíferes que en d'altres i en aquest sentit les respostes institucionals públiques i també les iniciatives privades que promouen experiències d'aquest estil, sembla que estarien d'acord amb un plantejament 'terapèutic' del marc rural.

No cal proposar una via social d'atenció a la infància i a l'adolescència de caràcter terapèutic, que quedi clar, l'aposta, llevat de les excepcions que calgui,  s educativa i social, però si el medi rural pot ser terapèutic, per qu  no pot ser integrador, educatiu, etc.? Si en els desplegaments de certes disposicions o lleis de responsabilitat pública es plantegés m s seriosament la ubicació de serveis o de projectes, en el medi rural, partint de la base de les necessitats de cada territori, probablement aquest desplegament generaria propostes i situacions de prevenció i, sent optimistes, si ens volguéssim creure una mica més l'acció comunitària, com a marc de referència per al desenvolupament integral de la mainada i de les persones en general, segurament naturalitzar em el món rural no com a l'únic ni el millor, sinó com un altre d'igualment important, però com un coixí de relacions socials molt més properes amb moltes possibilitats socials i educatives.

Els serveis socials, els plans (comunitaris, d'infància, de barris –per qu  no de pobles?) podrien tenir una altra fesomia si els adequ ssim a la realitat territorial, i aquí hi té molt a dir el món rural.  s l'assignatura pendent i passa per la visibilitat de la realitat rural com a marc de convivència social .

“Tenim clar que certes mesures educatives en certs espais són més fructíferes que en d'altres i en aquest sentit les respostes institucionals públiques i també les iniciatives privades que promouen experiències d'aquest estil, sembla que estarien d'acord amb un plantejament 'terapèutic' del marc rural.”

El Raval, un espai de treball en xarxa

Per **Nuria Paricio**, directora gerent de la Fundació Tot Raval

Tot Raval i el treball comunitari

El Raval és un dels barris amb més teixit associatiu de Barcelona, que té una història de treball en xarxa i sindical que es remunta als anys cinquanta del segle passat. Però no podem parlar del Raval i del treball en xarxa dels últims anys sense parlar de la Fundació Tot Raval.

Tot Raval neix el 2002 amb trenta-dos patrons fundadors (actualment està formada per cinquanta-quatre membres) a partir de la voluntat d'un seguit d'entitats, institucions, empreses i persones de crear un òrgan que impulsés i facilités el treball comunitari per a la millora del barri. Els estatuts de l'entitat identifiquen l'objecte de la Fundació com la promoció de tota mena de projectes i activitats orientats a afavorir el desenvolupament del Raval en els ordres social, econòmic i cultural, i el suport a iniciatives i projectes relacionats amb la convivència, la integració i la participació social al barri. Es tracta d'un model únic pel que fa als àmbits d'actuació, abordats des d'una visió integral, i als seus membres, pel nombre elevat i per la seva heterogeneïtat.

El Pla de treball de la Fundació Tot Raval, sorgit a partir del debat amb tots els membres, identifica que les línies de treball prioritàries són: el coneixement i l'anàlisi del territori, el treball en xarxa, la comunicació, la generació d'idees i projectes comunitaris.

En tots aquests anys, Tot Raval ha tingut un creixement progressiu pel que fa a la seva finalitat principal, el treball en xarxa. En els seus sis anys d'història, ha anat contactant amb diferents entitats, organitzacions i empreses de tot el barri, convidant-les a participar en el projecte comunitari, i a relacionar-se amb altres organitzacions

per tal de sumar esforços i optimitzar recursos. Així, un total de 189 entitats van participar en diferents projectes de la Fundació durant l'any 2007.

Ha estat un procés continuat, de creació i consolidació dels projectes i grups de treball, i de generació de confiança gràcies als bons resultats obtinguts i a la bona predisposició de les entitats i organitzacions participants.

Entre tots i totes hem teixit una gran xarxa d'entitats, organitzacions i empreses que comparteixen un mateix objectiu: la millora de la qualitat de vida dels habitants del barri del Raval, tot això a partir d'una visió comunitària i del treball transversal entre els àmbits social, cultural, econòmic i comercial.

Les accions i els projectes de la Fundació Tot Raval neixen per donar resposta a les necessitats del barri i als interessos compartits per les diferents entitats que integren la Fundació. A través del treball en xarxa es racionalitzen els recursos existents en el territori, es valoren els diferents punts de vista i es treballa buscant el consens de les diferents organitzacions.

La infància i l'adolescència, preocupació compartida

Una de les grans preocupacions compartides per tots els membres de la Fundació ha estat i és la situació de la infància i l'adolescència al barri. Tot i el gran nombre de recursos per als infants i joves del Raval, la realitat és que les desigualtats són moltes, no tan sols per la situació socioeconòmica dels habitants, sinó per la diferència de l'esperança de vida amb la resta de la ciutat, per la distribució desigual a les escoles, entre d'altres. És per això que les entitats que formen part del Grup d'educació i comunitat de la fundació van impulsar l'Estudi diagnòstic

“Tenim l’obligació i l’oportunitat de fer les coses ben fetes. Volem demostrar que la convivència i la cohesió socials de demà comencen per garantir avui l’educació als nostres infants i adolescents.”

sobre la infància i l’adolescència del Raval, que sorgeix de la necessitat de tenir un coneixement en profunditat sobre la situació de la infància i l’adolescència i dels recursos i programes que s’hi destinen. L’objectiu és buscar estratègies de millora per cobrir les mancances i optimitzar el que ja existeix.

En el diagnòstic es constata una millora significativa del barri en els ordres social, urbanístic i cultural, però es detecta l’existència de dèficits socials importants que s’arrosseguen o que s’han generat de nou, els quals són més visibles al sud del Raval que al nord. Quant a la població, segons dades del 2005, el 48% és d’origen estranger i cal tenir en compte que d’un total de 5.600 nens i nenes de 0 a 16 anys, la població de 0 a 2 anys és força superior a les altres franges d’edat, dada que ha de fer pensar en previsions per als recursos destinats a la infància.

Quant als indicadors relatius a les desigualtats socials, les xifres ens mostren que més de la meitat dels habitants majors de 16 anys no té el graduat escolar. També és important constatar que hi ha una part de la població d’origen immigrant estranger en situació irregular que té moltes més dificultats d’inclusió social i laboral, un aspecte que tots els participants al diagnòstic han assenyalat com a preocupant i per al qual cal trobar solucions.

En el camp de l’educació destaca la distribució desigual de l’alumnat entre els centres públics i concertats del barri. L’escola pública concentra els casos de matrícula viva –que són les altes fora del període establert de matrícula– i l’alumnat amb necessitats educatives especials i necessitats socioeconòmiques desfavorides. Aquesta situa-

Nuria Paricio és diplomada tècnica en empreses turístiques pel Centre d’Estudis Tècnics Turístics de Barcelona. Nuria Paricio Paricio és la directora gerent de la Fundació Tot Raval, que aplega una cinquantena d’entitats socials, institucions i empreses del barri barceloní. Actualment també és membre del Consell d’Administració de l’empresa d’inserció Ravaltext i del Consell Municipal d’Associacions de Barcelona. En l’àmbit de la docència, és consultora del màster en gestió i ordenació del comerç urbà, de la UOC. Ha participat com a ponent en nombroses jornades sobre infància, immigració, exclusió social i comerç urbà.

ció, per tant, reclama una redistribució equitativa urgent del nou alumnat per tal d’assegurar la igualtat d’oportunitats. Hi ha un consens a considerar molt important l’èxit escolar per l’itinerari social i laboral dels nois i les noies.

Per la seva banda, els serveis de titularitat pública com les escoles, els serveis socials o les biblioteques expressen demandes de millora de les instal·lacions i d’increment de recursos per complementar els serveis i per coordinar-los. D’altra banda, les entitats es troben amb un augment de sol·licituds, però sovint per saturació no poden atendre tothom i es prioritza la població amb més dificultats. Una altra de les prioritats detectades és la necessitat de potenciar estratègies que fomentin la participació com a element per a la millora de la cohesió social del barri i la coresponsabilitat vers el mateix barri.

A partir de les conclusions de l’estudi, el Grup de Treball d’Educació i Comunitat ha elaborat un Pla d’infància, que ha estat presentat al PAD 2008-2011. Per a la nostra Fundació és prioritari assegurar la igualtat d’oportunitats per als infants i joves, i això passa per establir polítiques que tinguin en compte la realitat, expressada clarament en els resultats de l’estudi i les conclusions del llibre *Diagnòstic: Infància i Adolescència i Famílies del Raval*. Passa també per compartir els recursos i crear sinergies per treballar en coordinació. En definitiva, passa per sumar esforços. Tenim l’obligació i l’oportunitat de fer les coses ben fetes. Volem demostrar que la convivència i la cohesió socials de demà comencen per garantir avui l’educació als nostres infants i adolescents **Q**

Infants i televisió: una protecció necessària

**Per Maria Corominas Piulats i Mònica Gasol Tost, del
Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

La protecció de la infància i l'adolescència en relació amb la televisió és una de les línies d'actuació continuada del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) des de la seva creació com a autoritat reguladora independent. A grans trets, en aquest àmbit el CAC actua a partir de dos grans eixos de tipus divers: la regulació i l'educació. De fet, aquesta és la pauta definida per la Unió Europea, mitjançant la Directiva de televisió sense fronteres (aprovada l'any 1989 i modificada el 1997 i el 2007), d'una banda, i la promoció d'una línia d'alfabetització mediàtica (Media Literacy) des de l'any 2000, de l'altra.

La normativa comunitària, que després cada estat membre ha de fer seva, estableix que cal protegir els menors davant de continguts televisius —programes o espais publicitaris— que puguin perjudicar-ne seriosament el desenvolupament físic, mental o moral, i sobretot programes que impliquin pornografia o violència gratuïta. En termes de regulació, a més de vetllar pel compliment del marc legal vigent en la matèria, l'instrument principal del CAC ha estat l'elaboració i l'aprovació d'una norma adreçada fonamentalment a les televisions: l'anomenada Instrucció del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre protecció de la infància i l'adolescència,

senyalització orientativa i dret a la informació de les persones usuàries dels serveis de televisió, aprovada per primer cop l'any 2004 i modificada el 2007.

D'acord amb aquesta instrucció, els prestadors de serveis de televisió, per qualificar els continguts audiovisuals, s'han de guiar per set criteris o variables: violència; sexe; por i angoixa; drogues; discriminació, racisme i xenofòbia; llenguatge groller, i conductes i valors incívics. Segons la presència major o menor (freqüència, intensitat, sanció, representació positiva o negativa, etc.) d'aquestes variables en els programes (i també en les promocions que es fan d'aquests programes), se'n qualifica la idoneïtat per a una franja d'edat o una altra. En aquesta línia, les limitacions d'edat previstes en la Instrucció de 2007 s'inscriuen plenament en el context europeu i són 7, 10, 13 i 18 anys; és a dir, els programes s'han de senyalitzar —identificar amb un senyal o codi— com a “no recomanats per a menors de” 7, 10, 13 o 18 anys. Això no exclou que hi puguï haver programes per a tothom (els informatius diaris, per exemple), que no requereixen senyalització, o programes “especialment recomanats per a la infància”, de senyalització opcional.

Tenint en compte que la Unió Europea estableix una

“Els prestadors de serveis de televisió, per qualificar els continguts audiovisuals, s’han de guiar per set criteris o variables: violència; sexe; por i angouxa; drogues; discriminació, racisme i xenofòbia; llenguatge groller, i conductes i valors incívics. Segons la presència major o menor (freqüència, intensitat, sanció, representació positiva o negativa, etc.) d’aquestes variables en els programes (i també en les promocions que es fan d’aquests programes), se’n qualifica la idoneïtat per a una franja d’edat o una altra.”

franja horària protegida per als menors dins de la qual s’ha de tenir una cura especial amb les emissions, la Instrucció preveu que en l’horari protegit —això és, de les 6 a les 22h— no es puguin emetre els programes “no recomanats per a menors de 18 anys” i fixa també unes mesures específiques per a la publicitat, tant si va adreçada a menors d’edat com si és protagonitzada per aquests, amb una referència específica a la de joguines.

Des d’una altra perspectiva, i per als programes contenedors infantils, adreçats especialment a aquest públic, s’estableix una mena de superprotecció: només s’hi poden emetre programes per a tothom, especialment recomanats per a la infància i no recomanats per a menors de 7 i de 10 anys. En comparació amb l’horari protegit general, en queden fora els no recomanats per a menors de 13 anys. Quant a publicitat, durant l’emissió dels continguts també queda prohibida la publicitat i la televenda de begudes alcohòliques; de productes alimentaris adreçats a menors que fomentin males pràctiques alimentàries o comportaments perjudicials per a la salut.

Llicenciada en filosofia i ciències de l’educació (Secció de Filosofia) per la Universitat de Barcelona, Maria Corominas Piulats és cap de l’Àrea d’Estudis i Recerca del Consell Audiovisual de Catalunya (CAC), organisme que vetlla per la protecció dels menors davant dels continguts televisius i promou l’educació en comunicació audiovisual.

Mònica Gasol i Tost és doctora en ciències de la informació (Secció de Periodisme) per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és cap de l’Àrea de Continguts del Consell de l’Audiovisual de Catalunya.

La promoció activa de l’educació en comunicació audiovisual és el segon eix que guia l’actuació del CAC en l’àmbit d’infància i joventut i televisió. A la fi de l’any 2003, es va presentar el *Llibre blanc: L’educació en comunicació audiovisual*, en el qual es plantejava la necessitat d’actuar de manera integrada i complementària en tres àmbits: “la protecció de la infància i l’adolescència; la política audiovisual en relació amb infants i joves i la política educativa”. En paraules de la consellera Victòria Camps, en el diagnòstic que feia el *Llibre blanc*, “una de les [disfuncions] més punyents va ser la constatació del baix nivell i el poc reconeixement existent sobre la importància de l’educació en comunicació audiovisual com a element imprescindible de l’educació reglada en general”. Per avançar, el Consell va promoure un grup de treball per delimitar el concepte de “competència en comunicació audiovisual”. Els resultats d’aquest grup es van publicar, com a document de treball, al número 25 de la revista *Quaderns del CAC*, monogràfic sobre “L’educació en comunicació audiovisual”.

Encara en la línia d'educació en comunicació audiovisual, l'any 2005 el CAC va editar un conjunt de materials titulats *Com veure la TV? Material didàctic per a infants i joves*. Es tracta de quatre volums o guies didàctiques, cadascun amb un DVD, amb continguts i activitats per a alumnes de primària i de secundària sobre els relats de ficció; els informatius; la publicitat, i altres formats, respectivament. Adreçada al professorat, l'obra té com a objectiu ensenyar a veure la televisió.

Pensant específicament en la família, elaborat pel Fòrum d'Entitats de Persones Usuàries de l'Audiovisual i constituït per iniciativa del mateix CAC, l'any 2006 es va editar el material *Televisió i família. Activitats per al debat*, amb deu recomanacions, amb activitats associades i il·lustrades amb un vídeo.

En coherència amb la preocupació per la protecció de la infància i l'adolescència, també en la línia d'ajuts a la investigació en comunicació audiovisual, el CAC ha promogut estudis i recerques en aquest àmbit .

“Pensant específicament en la família, elaborat pel Fòrum d'Entitats de Persones Usuàries de l'Audiovisual i constituït per iniciativa del mateix CAC, l'any 2006 es va editar el material *Televisió i família*.”

Possibilitats i responsabilitats en les pantalles

Per *Francesc-Josep Deó*, periodista

La majoria de les vegades que utilitzem la televisió, Internet, els videojocs, els telèfons mòbils o altres pantalles, ho fem sense pensar ni en la complexitat de la tecnologia que utilitzen aquests aparells, ni en els seus llenguatges, i molt menys en el seu impacte o influència en la societat del segle XXI.

Aquests mitjans –alguns nous, altres no tant– han implicat un canvi en l'escenari tecnològic, però sobretot en els nostres hàbits diaris i de relació amb altri, ja que han alterat substancialment l'ecosistema comunicatiu vigent fins al segle XX, de manera que des de l'entrada del nou segle es pot percebre un nou escenari. L'oferta de noves pantalles per part dels fabricants i l'augment de continguts (TDT, televisió per mòbil, videojocs complexos, entorns virtuals 3D, etc.) han suposat un augment de consum diari de pantalles.

Dades de l'estudi Dieta mediàtica i cultural dels joves, realitzat pel Baròmetre de la Comunicació i la Cultura en l'Àmbit de l'Àrea Catalana, indiquen que la televisió continua sent el mitjà de comunicació més utilitzat pels joves (amb una mitjana de 136 minuts diaris), malgrat la forta irrupció d'Internet (65 minuts diaris segons el mateix estudi). També cal mencionar els 63 minuts que dediquen a escoltar la ràdio i els 15 minuts diaris que dediquen a la premsa i les revistes. L'estudi esmentat no recull dades sobre el consum d'altres pantalles: videojocs, mòbils, etc. molt presents en les mans del jovent.

Si recollim aquestes dades, és per demostrar que social-

ment els mitjans de comunicació cada vegada tenen més importància en la representació i la construcció de la nostra societat des de diferents aspectes: socialment, ideològicament, tecnològicament, comercialment, etc. Però si l'aparició de noves pantalles implica nous consums, també podem afirmar que les pantalles impliquen noves utilitzacions socials i nous llenguatges. Uns llenguatges mediàtics que per la seva importància caldria considerar, conèixer i estudiar. Però quants ciutadans i ciutadanes coneixen els mitjans de comunicació i els seus llenguatges?

Fins a la data, els estudis d'audiència dels mitjans s'han centrat en la quantitat (nombre de persones que consumeixen un mitjà, temps de consum...), ara es fa necessari fer altres estudis per saber dades molt més importants, sobre els coneixements mediàtics dels infants i dels joves, per exemple. Trobem a faltar estudis per saber quina capacitat comprensiva i expressiva té la població escolar en l'àmbit mediàtic –i no ens referim al coneixement de la tecnologia digital, sinó a la seva capacitat per descodificar els textos audiovisuals (saber "llegir" el que veuen en pantalla i, sobretot, el que queda "fora de quadre")– i també per saber fer petites produccions (és a dir, saber "escriure" missatges audiovisuals).

Com hem vist, tenim dades bastant fiables sobre el consum del jovent en pantalles, però malgrat aquest consum detectem un percentatge d'analfabetisme audiovisual alt en la societat actual del segle XXI. Es fa necessària i

Francesc-Josep Deó es director de la revista digital *AulaMèdia* (www.aulamedia.org), dedicada a l'educació en comunicació. És periodista, professor de secundària del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, formador i coordinador del Programa de comunicació audiovisual de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

urgent una alfabetització amb la qual el jovent pugui consumir críticament els missatges i detectar la manipulació informativa dels mitjans, els rols masculinistes de moltes sèries i pel·lícules, la publicitat enganyosa, els interessos comercials i polítics que hi ha darrere de les pantalles, o la ideologia i els valors negatius que tenen molts videojocs.

Però de qui és la responsabilitat de donar a conèixer la tecnologia mediàtica, els llenguatges audiovisuals, els recursos expressius i la capacitat analítica a aquests joves? En definitiva... qui hauria d'educar en mitjans, qui hauria d'educar en comunicació? Seguint les reflexions, les indicacions i les propostes de l'Organització de les Nacions Unides per l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), que des del 1982 treballa per l'"Educació en matèria de comunicació", podríem afirmar que són quatre, els agents implicats en l'educació en comunicació: els educadors i les educadores, la família, els mitjans i les administracions.

Sense cap mena de dubte educar avui és educar en pantalles, en comunicació. És per això que l'escola, com a institució, caldria que s'impliqués en l'ensenyament dels nous llenguatges audiovisuals i a educar la mirada, una mirada crítica analítica i reflexiva lluny de la recepció passiva. Una educació en comunicació que caldria implementar en la mesura de la seva importància social, i que, per tant, no es pot tractar ni superficialment ni puntualment com es fa ara, sinó integrant-la en el currículum prescriptiu i, per tant, universalitzant el seu aprenentatge tant entre l'alumnat de primària com el de secundària. Però en la societat actual no educa només l'escola, hi ha altres agents socials que estan implicats en el que podríem

“L'educació en pantalles s'estén més enllà dels límits de l'educació formal i de la no formal, i entra també en l'espai familiar, ja que la majoria del consum de pantalles que fan els infants i els joves es produeix majoritàriament a les llars.”

anomenar l'educació global, com, per exemple, els educadors i les educadores socials o els espais.

L'educació en pantalles s'estén més enllà dels límits de l'educació formal i de la no formal, i entra també en l'espai familiar, ja que la majoria del consum de pantalles que fan els infants i els joves es produeix majoritàriament a les llars. És per això que la implicació de les famílies és molt important en aquest procés. Com a conseqüència de la transformació social dels hàbits culturals i tecnològics de la nostra societat, la instal·lació de la televisió i d'ordinador a les habitacions dels infants i dels adolescents és cada vegada més habitual. Aquest fet subratlla la importància que les famílies s'involucrin fermament en el compromís d'educar els seus fills i filles en un consum racional i una utilització intel·ligent de les pantalles.

Per la seva banda, els mitjans audiovisuals haurien de considerar-se part implicada en el procés de la difusió de l'educació de comunicació (com així ho recull la Llei de l'audiovisual). Pensem que els periodistes, els publicistes, els programadors, els comunicadors en general són les persones que estan més directament vinculades a la construcció dels missatges que ofereixen els mitjans. Un col·lectiu ampli de persones que poden aportar reflexions i propostes interessants entorn a l'ètica informativa, les fonts d'informació, les rutines de producció o la construcció social de la realitat que fan els mitjans. Per tant, com s'ha demostrat en altres països, els mateixos mitjans poden ser una eina potent per divulgar l'educació en comunicació.

Pel que fa a les administracions, cal que entomín una gran responsabilitat d'aquest segle: la capacitat mediàtica de la ciutadania. En aquest sentit, el Departament de

Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya hauria de desenvolupar i implementar la Llei 22/2005, de la comunicació audiovisual de Catalunya, que recull la necessitat d'una formació en comunicació audiovisual de la ciutadania i que fa responsable el Govern de Catalunya en aquest objectiu: "La Generalitat ha de vetllar per la màxima competència comunicativa, tant la comprensiva com l'expressiva, en l'àmbit audiovisual i en les tecnologies de la informació i la comunicació." També recull que els "prestadors de serveis de comunicació audiovisual han de contribuir a l'alfabetització audiovisual bàsica dels ciutadans" i reconeix aquesta alfabetització com un dret de les persones usuàries dels mitjans audiovisuals.

Aquesta Llei introdueix uns aspectes importants en una democràcia social com vol ser la nostra, una legislació realment avançada; ara, però, cal que s'implementi per dotar la ciutadania del segle XXI d'una alfabetització en comunicació, si no es fa serà paper mullat

“La Llei de la comunicació audiovisual de Catalunya introdueix uns aspectes importants en una democràcia social com vol ser la nostra, una legislació realment avançada; ara, però, cal que s'implementi per dotar la ciutadania del segle XXI d'una alfabetització en comunicació, si no es fa serà paper mullat.”

L'adopció a Catalunya: llums i ombres

Per *Mercè Vilaseca i Masramon*, presidenta de la
Federació d'Associacions per l'Adopció (FADA)

A Catalunya cada vegada hi ha més famílies que quan es plantegen créixer ho fan adoptant un infant, escollint la via no biològica i exercint la maternitat/paternitat d'un menor nascut fora del seu nucli familiar. Parlem de famílies en sentit ampli: monoparentals, reconstituïdes, heterosexuales, homosexuals, amb certificat de matrimoni o sense, amb fills biològics i/o adoptats, o sense fills... Si ens fixem en l'origen d'aquests infants, veurem que la gran majoria han nascut a altres països i molt pocs són originaris de Catalunya. Segons les darreres dades, fins al novembre del 2007, s'han presentat 441 sol·licituds d'adopció nacional i 1.757 d'adopció internacional. Per quina raó les famílies catalanes preferim adoptar a l'estranger? Potser és que ens agrada viatjar? O és que volem posar una nota de color a les nostres vides? (com alguna vegada he escoltat, amb certa ironia...). No, rotundament no. La gran majoria de famílies catalanes adoptem a l'estranger perquè no podem fer-ho a Catalunya on un tant per cent molt elevat dels menors tutelats per la Generalitat no són adoptables i els que ho són tenen necessitats especials, és a dir, pateixen algun grau de deficiència psíquica o física. Quan ens preguntem per què hi ha tants menors que no són adoptables, la resposta la trobem en la llei espanyola (i catalana) actual, que és excessivament biològica i preval el dret d'uns adults, els progenitors, per sobre el dret d'uns infants a tenir una família de debò.

Adoptar no és igual que acollir

Molts dels infants que estan sota la protecció de l'Administració han estat retirats de la seva família biològica perquè no se'n pot fer càrrec, però la pàtria potestat continua estant a les seves mans. Aquests menors es veuen privats del dret a créixer en una família i ho han de fer en centres d'acollida o pisos tutelats. Si tenen la sort d'anar a una família d'acollida, el jutge estableix un règim de visites amb la família biològica que no sempre aporta beneficis al menor i que li pot ocasionar greus trastorns emocionals, per no parlar de la incertesa que genera el llarg i costerut camí que suposa aconseguir-ne l'adopció plena. Molts infants catalans entren sota la custòdia de la Generalitat quan són petits i en surten als 18 anys, sense haver tingut mai una família que els estimi, que els cuidi, que els educi. L'única sortida per a aquests menors és l'acolliment i les famílies catalanes que volem adoptar, volem un fill, que sigui nostre i per tota la vida. Quan una família es planteja tenir un fill vol que sigui sa. Adoptar no és fer una obra de caritat, ni un acte de solidaritat, adoptar és voler ser pare, voler ser mare, sense importar-te l'origen d'aquest fill, perquè saps que el que defineix una família no són els llaços de sang, sinó els vincles que s'estableixen entre els seus membres.

“El perfil majoritari de la família adoptant a Catalunya es correspon amb un matrimoni format per una dona i un home d’entre 30 i 39 anys d’edat, amb estudis superiors i que tenen un nivell de renda d’entre 30.000 i 60.000 euros.”

Mercè Vilaseca i Masramon és llicenciada en geografia i història per la UAB, Mercè Vilaseca i Masramon és mestra de professió i mare adoptiva d’un nen i una nena d’origen marroquí. Sòcia fundadora d’IMA (Amics dels Infants del Marroc), actualment presidenta de la Federació d’Associacions per a l’Adopció (FADA) i vocal del Comitè Tècnic d’Avaluació de l’Institut Català de l’Acolliment i l’Adopció. També és autora del

llibre *Un Mar d’Amor*, diari d’una doble adopció i del bloc www.viureladopcio.blogspot.com.

Canvi en la legislació actual

Perquè molts dels nens i nenes que la Generalitat té sota la seva tutela, puguin tenir una veritable família, cal una reforma legislativa que estableixi uns terminis per tal que la família biològica pugui resoldre els problemes que li impedeixen fer-se càrrec dels seus fills i filles. Si passat el termini fixat els progenitors d’aquest infant no el poden reintegrar al nucli familiar, la llei hauria de permetre que la pàtria potestat passés a l’Administració i aquest menor pogués ser donat en adopció. La llei hauria de permetre que aquest infant tingués una família de debò i no condemnar-lo a passar la seva infantesa en un centre, que per més bé que hi estigui mai podrà suplir una família.

Perfil de les famílies adoptants

El perfil de les famílies catalanes que adopten ha variat en aquests darrers anys. Si bé a la fi dels anys 90 la gran majoria de famílies, per no dir la totalitat, eren heterosexuales, casades i sense fills, actualment, encara que aquestes representen el percentatge més alt (57,27%), hi ha un 42,73% de famílies que ja tenen fills i decideixen adoptar-ne un altre i les famílies monoparentals representen un 12,96% del total de famílies sol·licitants.

Aquestes dades reflecteixen el grau alt d’acceptació de l’adopció en la societat catalana, desmenteixen la idea que només adopta qui no pot tenir fills biològics i posen en relleu que l’adopció esdevé una opció tan legítima com la biològica per tenir fills. La maternitat i la paternitat adop-

tiva es tant “de debò” com la biològica. La normalitat en què vivim el dia a dia les famílies adoptives i la bona integració dels menors al nucli familiar ha contribuït a “normalitzar” l’adopció. Una altra mostra d’acceptació social la tenim en el fet que cada vegada veiem més famílies joves que decideixen adoptar el seu primer fill, sense descartar tenir fills biològics més endavant.

La franja d’edat majoritària dels sol·licitants d’adopció és la de 30-39 anys (55%), seguida de la franja de 40-49 anys (41%). La franja dels més joves 20-29 anys i la dels més grans de 50 anys no representen ni un 4% de sol·licituds. La majoria de persones adoptants tenen estudis superiors, les dones en un 49,21% i els homes en un 44,92%. Segueixen les persones amb estudis mitjans, un 35,75% les dones i un 36,82% els homes, i en darrer lloc i amb molta diferència, els que tenen estudis primaris amb un 15% de les dones i un 18% dels homes.

Davant de les darreres dades aportades per l’Institut Català de l’Acolliment i de l’Adopció (ICAA), podem dir que el perfil majoritari de la família adoptant a Catalunya es correspon amb un matrimoni format per una dona i un home d’entre 30 i 39 anys d’edat, amb estudis superiors i que tenen un nivell de renda d’entre 30.000 euros i 60.000 euros.

Evolució de l’adopció a Catalunya

Catalunya ha estat, aquests darrers anys, un dels països del món que, en nombres relatius, més infants ha adop-

tat, juntament amb els EUA i Suècia. Segons dades de l'ICAA, l'any 1988 es van fer 297 adopcions; el 1999, 376; el 2000, 558; el 2001, 1.047; el 2002, 1.056 i el 2003, 1.042. Entre l'any 2003 i el 2004, el nombre d'adopcions d'infants a l'estranger es va incrementar un 51%, passant de 1.042 menors a 1.562. A partir del 2005 les adopcions de menors estrangers han disminuït, l'any 2006 hi van haver 1.030 adopcions internacionals, similar a la xifra del 2003, i les dades disponibles del 2007 ens diuen que no s'hi arribarà ni de bon tros, ja que fins al mes de novembre s'havien fet 744 adopcions internacionals. Observem, doncs, que actualment, l'adopció internacional a Catalunya ha sofert una disminució respecte als anys immediatament anteriors i s'ha estabilitzat.

Per què disminueix l'adopció internacional?

Les causes de la disminució de l'adopció internacional es troben en dos grans factors: d'una banda, els canvis normatius produïts als països d'origen i, de l'altra, una certa visió negativa que s'ha donat davant determinats processos d'adopció especialment problemàtics.

Pel que fa als canvis als països d'origen, cal constatar que gairebé la meitat d'infants adoptats a Catalunya provenen de Xina i Rússia, i aquests dos països, per motius diferents, han sofert canvis en la seva legislació que han influït negativament en el nombre de sol·licituds d'adopció. D'una banda, Xina ha endurit els criteris de selecció de les famílies sol·licitants: tenir nivell de renda mínim de 10.000 \$ per cada membre de la família, estudis secundaris, gaudir de bona salut, i ha vetat les famílies monoparentals. Les dones soles, que havien trobat en la Xina un país ideal perquè la gran majoria d'infants adoptables són nenes de curta edat, han estat les més afectades, ja que molts països, com aquest darrer, prioritzen el perfil de família convencional, és a dir, formada per home-dona. Amb aquestes mesures restrictives moltes famílies han quedat excloses d'adoptar al país asiàtic i han hagut de buscar un altre país on poder tramitar la seva adopció (Etiòpia i Kazajstan són l'opció escollida per la majoria).

Rússia, per la seva part, va paraitzar l'acreditació de les entitats col·laboradores per a l'adopció internacional (ECAI) estrangeres que operaven a tot el seu territori i al llarg del 2007 va aturar la tramitació d'expedients a tra-

“L'adopció internacional no és una foto fixa, el que podem dir avui, demà o d'aquí a tres mesos pot haver canviat, perquè depèn, en gran mesura, de la legislació del país d'origen del menor i de les circumstàncies polítiques, socials i fins i tot naturals que es donin.”

vés d'ECAI (no pas la tramitació per protocol públic, que ha continuat oberta). Aquest fet ha provocat una llarga llista d'espera de famílies catalanes que tramiten el seu expedient d'adopció a través d'ECAI.

D'altra banda, països com Nepal i Bulgària han tancat les adopcions internacionals, quant a Guatemala i Haití són les Nacions Unides qui recomanen no tramitar-hi adopcions per la manca de garanties en la procedència dels menors. Filipines tampoc accepta famílies monoparentals i Ucraïna cada vegada posa més restriccions. A l'Índia ha sorgit una classe mitjana amb poder adquisitiu que ha començat a adoptar i això ha fet disminuir els menors disponibles per ser adoptats internacionalment. Però no tot són males notícies, a la primavera d'any, Vietnam s'ha afegit a la llista dels possibles països on adoptar, després que el Congrés espanyol hagi donat llum verda a la signatura del conveni bilateral.

L'adopció internacional no és una foto fixa, el que podem dir avui, demà o d'aquí a tres mesos pot haver canviat, perquè depèn, en gran mesura, de la legislació del país d'origen del menor i de les circumstàncies polítiques, socials i fins i tot naturals que es donin (recordem que la Llei d'adopció internacional del Govern espanyol aprovada recentment prohibeix fer adopcions internacionals en països immersos en conflictes bèl·lics o desastres naturals).

Quant a la visió negativa de l'adopció, cal considerar que els problemes de les famílies catalanes que havien tramitat una adopció al Congo a través d'una ECAI acreditada per l'ICAA van ser difosos àmpliament als mitjans de comunicació i van tenir una gran repercussió mediàtica.

Es va donar una visió de l'adopció com a fet problemàtic, poc clar i complicat, això pot fer dubtar i tirar enrere moltes persones que havien pensat en l'adopció com una opció de fer créixer la seva família.

Fets com els de l'Arca de Zoé, ONG francesa, en el seu intent de treure infants del seu país d'origen de manera fraudulenta per donar-los en acolliment o adopció a famílies franceses, dient-los que eren orfes quan en realitat no ho eren, ha fet molt mal a l'adopció –i no sols a les famílies que encara no han adoptat i que els pot submergir en un mar de dubtes, sinó a totes aquelles famílies que ja hem adoptat i que veiem com es posa en qüestió la legalitat de l'adopció dels nostres fills. De fet contribueix a posar en qüestió l'adopció en si i dóna arguments a aquella gent contrària a l'adopció per malparlar-ne i escampar la idea –moltes vegades amb un rerefons racista– que adoptar és una cosa dolenta per a la societat en general i per a la família en particular.

L'èxit de l'adopció

La gran majoria d'adopcions són un èxit absolut. Els infants s'integren a la família i estableixen els vincles afectius que els ajuden a créixer amb l'autoestima i la seguretat necessàries. Malgrat tot, la realitat s'imposa i la normalitat de les famílies adoptives contradiu titulars, traspasa l'àmbit domèstic i arriba a la societat que veu pares i mares amb infants adoptats, d'aspecte físic diferent, i plenament integrats a la família, a l'escola, a la societat.

Així doncs, els fills adoptats adquireixen el mateix estatus que els biològics no sols jurídicament, sinó també socialment. Els infants adoptats a l'estranger són catalans que tenen el seu origen lluny de Catalunya, són els nostres fills i filles, ciutadans de ple dret, que juntament amb els infants nascuts aquí constitueixen el futur de Catalunya. Una Catalunya oberta, plural i diversa.

Avui dia, tenir fills, educar-los, no és fàcil, ni per als pares biològics ni per als pares adoptius, requereix temps i dedicació, però és una de les experiències vitals més importants i enriquidores en la vida de les persones

“Els infants adoptats a l'estranger són catalans que tenen el seu origen lluny de Catalunya, són els nostres fills i filles, ciutadans de ple dret, que juntament amb els infants nascuts aquí constitueixen el futur de Catalunya. Una Catalunya oberta, plural i diversa.”

Educadors i educadores de carrer: una moda o una necessitat?

Per *Asun Llana Berne*, pedagoga

En l'espai d'aquest article no podem fer una anàlisi en profunditat sobre la figura professional de l'educador/a de carrer que avui, després d'uns anys amb molta poca visibilitat, torna a estar vigent. En canvi sí que voldria, d'una banda, recordar el que ha estat i, d'altra banda, el que podrien continuar sent aquests professionals. És possible que en aquestes planes no puguem donar tots els arguments per reforçar aquesta figura, però sí oferir una reflexió entorn del que ha estat i pot continuar sent.

No podem obviar un fet molt rellevant: els educadors i les educadores de carrer emmarquen la seva feina en la societat en la qual desenvolupen la seva acció. Aquesta societat està en permanent evolució i canvi. Últimament sembla que aquests canvis són encara més ràpids, la qual cosa implica que els i les professionals de l'àmbit social han de ser prou flexibles per poder adaptar-se als contextos nous, a les noves necessitats i també a les noves demandes. Tanmateix, hem de tenir en compte que adaptar-se no vol dir oblidar els referents, la funció i els objectius que donen sentit a la professió específica. Parlar dels educadors i les educadores d'avui requereix mirar pel retrovisor per poder avançar, però sense quedar-se només amb aquesta mirada, no té sentit fer "pedagogia del retrovisor", com diria el doctor Petrus, però sí que és important no perdre els referents.

Un paper que ha anat evolucionant

Fent una mica de memòria recordarem que, durant un període de la nostra història, a les situacions d'abandonament, de marginació o del que avui anomenem exclusió i també en els casos de delinqüència o infracció social, la resposta havia estat la institucionalització, és a dir, la persona amb dificultats era exclosa del seu entorn, per protegir-la o per castigar-la. La caritat i el control social eren les dues mirades habituals durant un bon període de temps.

Els anys 60 varen representar un moment crucial per a l'aparició dels educadors i les educadores de carrer, ja que es va crear un context favorable que va permetre repensar tant la intervenció social com l'educativa. En el nostre territori, es produeixen canvis molt significatius que fan que es modifiqui l'estructura social i apareguin altres situacions i necessitats. Podem fer menció de canvis com la liberalització de l'economia, l'inici de plans de desenvolupament, l'expansió de les ciutats industrials, el despoblament dels nuclis rurals, la renovació i la mecanització de l'agricultura, l'inici d'una obertura cap a l'exterior... Probablement, vinculat a les noves situacions i al procés d'adaptació que això comporta, es produeix un augment de la conflictivitat social com una pèrdua d'alguns referents.

“El fet de trobar-se al carrer infants i joves, on la pressió per l’escolarització era menor, fa evident la necessitat d’intentar intervenir al carrer utilitzant-lo com un espai de construcció de relacions i on poder incidir des de l’educació.”

Asun Llena Berne és doctora en pedagogia i professora de la Universitat de Barcelona, Asun Llena Berne és codirectora de la col·lecció d’Acció comunitària, publicada per l’Editorial Graó. És experta de la Unió Europea a Romania en l’assistència tècnica al Ministeri de Treball, Família i Igualtat d’Oportunitats romanès en temes de serveis socials i les polítiques d’inclusió social.

En aquest procés és inevitable que entrin en crisi els models tradicionals de socialització, ja que també hi ha un canvi de referents i de valors. Aquesta pèrdua va acompanyada d’una altra: la pèrdua de creença en les institucions. Aquesta situació es reforça per l’aparició, durant aquest mateix període, de moviments socials amb forta càrrega ideològica que proposen formes de fer diferents i que posen en crisi moltes de les formes de fer acceptades fins a aquest moment. Aquesta nova configuració afecta també el camp social i educatiu on altres formes de fer —que tenen grans adeptes mes enllà de les nostres fronteres— qüestionen els models més institucionalitzadors.

En aquest marc, junt amb les noves formes d’entendre l’educació i l’abordatge de les problemàtiques socials a l’exterior, es qüestionaven les institucions i es parlava de treballar amb les persones en el seu propi entorn per afavorir la resolució dels problemes allà on sorgeixen i evitar així la separació de l’entorn. Era un moment en què es parlava d’una educació en un medi obert enfront d’una educació en un medi tancat —institucions. Aquesta tensió va fer que cap als anys 70 apareguessin, segons Castillo (2005), els primers educadors de carrer a Barcelona a càrrec de l’Institut de Reinserció Social (IReS).

L’espai on aquests educadors van desenvolupar la seva tasca era eminentment al carrer, és a dir, en l’espai públic, en un moment on el carrer jugava un paper molt rellevant en les relacions socials. El fet de trobar-se al carrer infants i joves, on la pressió per l’escolarització era menor, fa evident la necessitat d’intentar intervenir al carrer utilitzant-lo com un espai de construcció de relacions i on poder incidir des de l’educació. El carrer continua sent un espai de socialització i de desenvolupament

de les relacions socials. El treball amb joves al carrer és considerat per Comas i Funes (2001) com una metodologia específica dirigida a treballar amb aquelles persones que no fan demanda, que no arriben als circuits tradicionals de socialització o de resolució de problemes i, per tant, s’ha d’intervenir allà on les persones es troben.

Podríem dir que, en els seus inicis, el treball dels educadors i les educadores de carrer compleix una doble funció. D’una banda, suposa una obertura en la forma d’entendre l’educació, és a dir, l’educació fora de la institució, i, per tant, més flexible i adequada a les situacions individuals i de grup específiques que, a més, té en compte el context i els factors que influeixen en l’aparició o la producció dels problemes. D’altra banda, suposa també una forma de control social, especialment en aquells grups que comporten certa conflictivitat i que no arriben a altres serveis per poder, per dir-ho d’alguna manera, ser “socialitzats”.

Fins als anys 90 varen coexistir diverses formes d’entendre la figura dels educadors i les educadores de carrer, figura que sembla desaparèixer durant un període de temps. Fa uns anys reapareix com una necessitat en alguns contextos de les ciutats, especialment. No creiem que la seva desaparició estigués vinculada a la no-necessitat de la figura professional; de la mateixa manera que la seva reaparició no hauria de ser vinculada a emergències socials, sinó a un procés de treball on es dona importància al paper que tenen els contextos i les estructures en la producció de dificultats i conflictes socials, i on la prevenció hauria de tenir un paper molt important.

Per poder argumentar la necessitat d’aquests professionals més enllà de la resolució de conflictes concrets i en

moments de conflicte específic, seria rellevant reprendre alguns aspectes fonamentals del treball d'aquests professionals que són, en definitiva, els que li donen el sentit. M'atreviria a dir que aquest professional és una figura que —mentre existeixin societats i persones que conviuen i s'hi relacionen, persones que necessiten relacionar-se per desenvolupar les seves capacitats i potencialitats— tindrà un lloc. Especialment, si tenim en compte que aquestes relacions en uns contextos tan canviants com els d'avui fan que les persones es trobin en certs moments en situacions de vulnerabilitat, dificultat, risc o conflicte i que necessitin suport per poder resoldre algunes qüestions, així com per poder moure's en el seu entorn amb els recursos necessaris per participar dels drets i els béns socials.

Allò que determina i emmarca aquesta figura professional són els seus objectius i la metodologia de treball que fan servir dins d'un context específic, com ara el marc social —el carrer com a simbologia dels espais públics—, l'especificitat dels seus objectius i la metodologia de treball que fan servir com a pont entre el que han estat i el que hauran de ser.

El seu objectiu principal ha estat sempre acompanyar les persones en les seves trajectòries vitals, podríem dir que han estat els que han servit de pont entre els espais de la vida quotidiana i els serveis o les institucions, entre els espais públics i els espais privats. Han fet de traductors de les normes o dels acords socials dels grups majoritaris i dels minoritaris, han fet de mediadors en conflictes, han estat punt d'informació i de referència. La metodologia de treball pròpia d'aquests professionals es basa molt a assolir el que els anglesos anomenen contextual understanding i parteixen de la construcció de relacions de confiança i suport, tasca molt difícil d'establir. Per aquest motiu, són professionals que no poden aparèixer per desenvolupar la seva tasca en situacions d'emergència, més aviat diria que són treballadors i treballadores de fons que a partir del coneixement de l'entorn, del desenvolupament de vincles de confiança, el coneixement d'estratègies pedagògiques, desenvolupen una tasca educativa dins de l'espai públic, que en moments són accions socioeducatives, en altres poden ser actuacions o en certs moments intervencions socioeducatives segons el punt de trobada amb la persona o el grup i el context (Parcerisa i Llena, 2008).

“Els educadors i les educadores de carrer han de construir i desenvolupar contextos que afavoreixin la confluència de persones i de formes de fer, contextos diferents on es puguin trobar punts comuns.”

En aquest sentit podem pensar que es tracta d'una professió que no hauria d'estar vinculada a una moda o a un moment específic, sinó que és una professió que hauria de tenir permanència en els espais públics i que probablement es farà més visible en certs moments. És cert que aquest tipus de tasca —un cop està en marxa i ja porta una dinàmica— sembla que no és necessària, especialment si aconseguix els seus objectius, però, en canvi, quan deixa d'estar present, es torna a fer evident que la seva mancança deixa un descobert important. En concret em refereixo a la tasca feta pels educadors i les educadores de carrer fins a l'inici dels anys 90 en què havien constituït tot un treball en el territori específic i que en un moment determinat semblava que era millor retirar o reconvertir aquesta figura. En canvi, al cap d'un temps, és obvi que es necessita recuperar-la per l'existència de col·lectius que no arriben als serveis o que requereixen un altre tipus d'acompanyament.

Pot semblar que la moda de tornar a posar la figura de l'educador als carrers és deguda a l'augment de les problemàtiques, més aviat hauríem de dir que els problemes hi són sempre, que fluctuen, que canvien i que aquest/a professional pot tenir diversos papers en els espais públics i privats, convertint-se en un element important que fa d'enllaç entre diversos espais i institucions, un conductor, un facilitador de les relacions socials amb una funció eminentment educativa i formativa. La qüestió és tenir la visió de com adaptar l'acció del professional a cada moment i com en certs moments pot passar a tenir una funció més preventiva i de detecció de necessitats emergents.

Avui en dia, parlem de la societat del coneixement, de la societat dels drets, però també de la societat del risc,

del canvi, de la incertesa... una societat globalitzada on el temps i l'espai tenen un altre sentit; una societat diversa i complexa. Tot això, inevitablement, comporta una redefinició de les relacions polítiques, econòmiques, socials i personals, però també implica una resignificació dels llocs i les formes en què aquesta es produeix. Ens trobem en un moment en què, d'una banda, hi ha una tensió forta entre allò establert i acordat per un grup dominant i en un espai concret, però que pren significats nous i, d'un altra, no hi ha acords únics, ja que conviuen en un mateix context acords i valors diversos que s'haurien d'articular, però que no sempre ho fan i que a vegades fan complexa la convivència, ja que es generen dificultats i conflictes entre ells.

Aquesta diversitat es fa present especialment en els espais "micro", en el dia a dia, és allà on apareixen més dificultats, ja que és on s'articula la convivència. Aquesta situació comporta també l'existència de molts microespais, és a dir, de nuclis nous on es produeixin conflictes, solucions diverses als conflictes no sempre emmarcades en uns referents compartits, espais que apareixen de sobte en la cerca i la construcció de les identitats —a vegades perdudes— de persones i col·lectius. Estem en un moment de canvi, com molts altres pels quals la nostra societat ja ha passat, amb unes altres característiques, ja que els canvis en la percepció d'espai i temps, les noves tecnologies, la mundialització i la globalització tenen altres connotacions de les que tenien la revolució industrial o els canvis dels anys 60, sobretot per la rapidesa i la magnitud que tenen.

Dins d'aquesta nova situació de canvi social que comporta —com quasi sempre que es produeixen canvis d'aquesta magnitud— de nou una pèrdua de confiança en les institucions tradicionals encarregades de la socialització i també una desconfiança vers els nous agents o formes de socialització fan encara més evident la necessitat d'una figura medidora, una figura que pugui acompanyar en el procés de gestió de la pròpia vida i de les relacions amb l'entorn, i, especialment, amb aquests microespais, així com buscar formes d'interconnectar aquests microespais amb altres de més amplis i més compartits.

Els educadors i les educadores de carrer han de construir i desenvolupar contextos que afavoreixin la confluència de persones i de formes de fer, contextos diferents on es puguin trobar punts comuns; poden oferir eines per resoldre conflictes i donar suport al desenvolupament de competències per establir relacions de confiança i recursos per facilitar la convivència; oferir elements de construcció i de creació de vincles en entorns nous, elements per gestionar la diferència des del respecte a les diversitats individuals, de grup o culturals, dins un marc de referència clar com són els drets humans i un model social preestablert que s'inscriu en la democràcia participativa i el que això representa [Q](#).

Referències bibliogràfiques

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1995). *L'educador social dels Serveis Socials d'Atenció Primària Polivalent a l'Ajuntament de Barcelona*. Document policopiat.

CASTILLO, M. A. (2005). Present i perspectives de futur dels programes socioeducatius en medi obert a les comarques gironines: una avaluació aproximada. Tesis doctoral. Document electrònic.

COL·LEGI D'EDUCADORES I EDUCADORS SOCIALS (2000). *L'educadora i l'educador social als SSAP*. Barcelona: Col·legi d'educadores i educadors socials de Catalunya.

COMAS, M.; FUNES, J. (2001). *Educadores i educadors de carrer: de l'opció ideològica a l'opció tecnicometodològica*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

DE BALS EZQUERRA, [et al.] (1989). *Pioneros educación en libertad. Un modelo de intervención en medio abierto*. Madrid: Popular.

CARBALLEDA, A. (2002). *La intervención en lo social: exclusión e integración en los nuevos escenarios sociales*. Buenos Aires: Paidós.

LLENA, A.; PARCERISA, A. (2000). Acció socioeducativa en el medi obert: recerca d'elements de qualitat. Comunicació presentada al XV Congrés Mundial de l'Associació Internacional d'Educadores Sociales. Document policopiat.

LLENA, A.; PARCERISA, A. (2008). *Acción socioeducativa en medio abierto. Fundamentos para la reflexión y elementos para la práctica*. Barcelona: Ed. Graó (en premsa).

MAJADO, F. (2007). "Compartiendo la responsabilidad de educar". A: CASTRO, M. M. [et al.] *La escuela en la comunidad. La comunidad en la escuela*. Barcelona: Graó, p. 111-138.

MCCNIFF, J.; LOMAX, P.; WHITEHEAD, J. (1996). *You and your action research project*. London: Routledge.

MENA, J. (1999). "El educador social en medio abierto: el educador social comunitario y el educador de calle". A: ORTEGA, J. (coord.) *Educación social especializada*. Barcelona: Ariel.

“L'escola té un paper clau, però cal tenir també en compte els altres agents educatius, especialment els desenvolupats en el temps de lleure, que exerceixen un paper cabdal.”

Josep Maria Rodés i Cama és mestre i està vinculat al món de l'escoltisme, des d'on ha exercit diferents responsabilitats, bàsicament, dins l'àmbit pedagògic i de formació. Va ser president d'Escoltes Catalans. Actualment, és membre de l'Observatori dels Drets dels Infants de la Secretaria per a la Infància i l'Adolescència del Departament d'Acció Social i Ciutadania.

tives. Però a més, la proposta de l'escoltisme no tan sols reverteix en els infants educats, sinó que també té un impacte especial en el joves educadors —caps— que són els autèntics artífexs de tirar endavant el projecte educatiu. Així doncs, aquests joves educadors formen part d'una associació participativa, formada per persones que intervenen activament en els diferents processos de presa de decisió. Com és obvi, en una associació ningú no rep cap retribució per la seva tasca associativa. Tothom realitza la seva tasca en el seu temps lliure i des de la gratuïtat.

La forma democràtica de funcionar es basa en la convicció que el procés deliberatiu —el debat, el diàleg— és la millor manera d'arribar, entre tots, a decisions col·lectives que coresponsabilitzin tothom. I no tan sols això: creiem que aquest procés deliberatiu és, al mateix temps, educatiu, perquè crea hàbits participatius.

Però més enllà d'això, s'enforteix la participació des dels agrupaments escoltes, educant des de la vivència de la democràcia i en l'aprenentatge de l'assumpció de responsabilitats, fent participants els infants i joves dels processos de presa de decisió. Tot això des de la ferma voluntat de construir una societat on la ciutadania sigui plena protagonista de la configuració del seu futur.

I en darrer lloc, els joves participen d'un moviment juvenil, ja que són els mateixos joves que decideixen la totalitat del projecte associatiu i del model educatiu. És aquesta condició juvenil la que dona al nostre projecte la vitalitat, el dinamisme i la capacitat de canvi permanents que ens permeten donar resposta de manera innovadora als reptes nous que constantment es plantegen a la societat.

A més, aquest treball amb gent jove comporta que el relleu dels nostres membres sigui ràpid i constant, fet que

ens obliga a generar processos continus de formació per als nous nens, però alhora conservant i aprofitant el coneixement acumulat d'aquells que tenen més experiència.

És aquesta triple condició d'agent educatiu, associació participativa i de moviment juvenil la que caracteritza l'escoltisme català, però un moviment tan imbricat en la societat com l'escoltisme també pateix els diferents problemes que hi ha en el seu entorn. Per destacar-ne algun, podem dir que molts agrupaments escoltes disposen de locals poc idonis per desenvolupar-hi la seva tasca educativa o les dificultats que hi ha per qüestions de normativa per realitzar activitats de contacte amb la natura.

Tots aquests entrebancs són superats amb dosis elevades d'entusiasme i esforç personal, ja que la tasca de l'escoltisme es realitza des de l'altruisme i la gratuïtat, i al seu torn la societat en rep ciutadans amb més compromís i amb més preocupació activa per l'entorn. De fet, la societat rep respostes a allò que tant es diu que manca: contra la passivitat, rep acció i activisme; enfront de l'individualisme, rep projecte col·lectiu; davant de la despreocupació, rep compromís i responsabilitat; en lloc de consumisme desmesurat, rep valors alternatius...

Per acabar voldríem destacar un darrer aspecte: calen garanties per al manteniment i el creixement de les associacions educatives, tant per a la funció educativa que duen a terme com per a la seva contribució a la democràcia del nostre país. Només d'aquesta manera serà possible mantenir un model basat en el compromís d'un ciutadà desinteressat, de persones joves que fan la seva tasca educativa i associativa permanent amb voluntat altruista de transformació social **Q**

Els consells d'infants, una aposta de present amb futur

Per **Lucrecia González Fernández**, pedagoga, secretària del
Consell de Participació dels Infants de Badalona

La Convenció dels Drets de la Infància promulgada per les Nacions Unides el 1989 és el primer document important en què es reconeix de forma explícita i clara el protagonisme de la infància i la seva capacitat de participar en la societat i d'exercir determinats drets civils i polítics. Drets que, a partir de la Convenció, van més enllà de la cobertura de les necessitats bàsiques i de la protecció, que són la classe de drets que van polaritzar declaracions anteriors. Al text de la Convenció es fa constar la necessitat d'informar els infants dels seus drets perquè els coneguin i els comprenguin, perquè puguin reivindicar-ne el compliment i perquè es transformin en els deures i les responsabilitats que tot ciutadà ha d'assumir.

El dret de participació potser és el més innovador de tots. Té a veure amb les llibertats individuals i amb l'ús de la capacitat d'opinar, analitzar, criticar i presentar postures personals davant un tema, un comportament o una situació familiar o social. Perquè aquesta participació sigui real i efectiva, però, cal que es donin conjuntament, almenys, tres grans condicions:

- el reconeixement del dret a participar,
- l'existència de les capacitats necessàries per exercir aquest dret,
- la disponibilitat dels mitjans i els espais adequats per fer-lo possible.

Tot això requereix, en primer lloc, que la societat vagi modificant la seva concepció respecte als infants, per confiar en les seves capacitats com a ciutadans actius i compromesos, i, en segon lloc, que els adults aprenguem a escoltar i a tenir en compte allò que ens suggereixen.

La Convenció dels Drets de la Infància promulgada per les Nacions Unides el 1989 és el primer document important en què es reconeix de forma explícita i clara el protagonisme de la infància i la seva capacitat de participar en la societat i d'exercir determinats drets civils i polítics.

Va ser el psicopedagog italià Francesco Tonucci qui va inspirar el projecte La ciutat dels infants. A Fanno, Itàlia, el seu poble natal, va aplicar aquest ideari, un projecte que defensa que els infants han de ser considerats com a ciutadans del present i no del futur, ciutadans autònoms i responsables que han de contribuir amb el seu punt de vista i pensament diferent a la construcció, el desenvolupament i la millora dels pobles i ciutats. Així, si els nens i les nenes participen de les decisions de la ciutat, la senten seva, avui com a infants i demà com a adults, l'estimaran i la defensaran.

L'any 1997, la Diputació de Barcelona impulsava aquest projecte a diferents municipis catalans i creava la Xarxa de Projectes de Participació Infantil.¹ També es porten a terme experiències que segueixen aquest ide-

“Va ser el psicopedagog italià Francesco Tonucci qui va inspirar el projecte La ciutat dels infants. A Fanno, Itàlia, el seu poble natal, va aplicar aquest ideari, un projecte que defensa que els infants han de ser considerats com a ciutadans del present i no del futur.”

ari a la resta de l'Estat, així com en altres països.

Altres iniciatives prenen com a punt de partida el marc de la Xarxa de Ciutats Educadores i el programa Ciudades amigas de la infancia, que estan impulsats per la UNICEF. En els dos casos, promoure la participació dels infants és bàsic i hi és present.

Segons la UNICEF, “Els nens han demostrat que, quan s’hi posen, poden influir de manera apreciable en el món que els envolta. Tenen les idees, l’experiència i les actuacions que enriqueixen l’enteniment dels adults i fan una aportació positiva a les accions dels grans”. Si els nens i les nenes participen de les decisions de la ciutat, la senten seva, avui com a infants i demà com a adults, l’estimaran i la defensaran.

El Consell de Participació dels Infants de Badalona

A Badalona ens hem posat d’acord i hem estat capaços d’il·lusionar-nos en un projecte comú: la creació del Consell de Participació dels Infants, amb la finalitat de potenciar i dinamitzar la participació dels infants a la ciutat per tal d’incidir en la millora de la mateixa ciutat. El que ens identifica com a ciutadans o ciutadanes té a veure amb l’espai territorial on vivim, on treballem, on ens relacionem amb els altres i creem estructures de relació, on creem serveis i en gaudim. Tot això configura la ciutat. Com a habitants d’aquesta ciutat, tots i cadascun de nosaltres, també els infants, ajudem a donar-li identitat, una manera de fer.

Lucrecia González és licenciada en ciències de l’educació –en l’especialitat de pedagogia terapèutica–, Lucrecia González Fernández ha tingut una vida professional lligada a Badalona, on va començar a treballar el 1982 com a educadora de carrer en els primers equips de base (actuals equips bàsics d’atenció social d’atenció primària) que es van crear. El 1989 va passar a formar part, com a pedagoga, del

primer EAIA de Catalunya. A partir de l’any 2003 treballa com a tècnica municipal a l’Àmbit de Serveis a les Persones de l’Ajuntament badaloní, on participa en la posada en funcionament de les guarderies municipals i, posteriorment, va rebre l’encàrrec d’impulsar la creació d’un consell d’infants a la ciutat de la qual és la secretària.

La ciutat, vista així, és un ens canviant. Canvia la seva gent, canvien els paràmetres de relació, etc. En aquest canvi també els infants hi fan, involuntàriament i voluntàriament, un paper ben significatiu. Així, quan parlem de potenciar i dinamitzar la participació, el Govern municipal està reconeixent el dret que tot ciutadà té d’influir en la gestió de la ciutat, incloent-hi els infants. Un dret que en diferents àmbits i actuacions puntuals ja s’exerceix, però que no estava regulat en l’àmbit de ciutat. Amb la constitució del Consell dels Infants el 2004, el Govern municipal reconeixia el dret a la participació dels infants amb una idea de ciutat, ja que disposen de les capacitats i les motivacions necessàries, i començà a posar les condicions necessàries per exercir-lo.

A Badalona, com a molts altres municipis, hi ha una normativa reguladora de la participació ciutadana i, per tant, també dels infants que permet un marc de referència on situar els consells d’infants.

Quan parlem de participació dels infants al Consell, en aquests moments ens referim a una participació consultiva, en què els infants no són només espectadors d’un projecte que ha estat prèviament definit per l’Ajuntament, sinó que se’ls demana el parer sobre assumptes que els afecten, treballaríem perquè també esdevingués una participació projectiva, és a dir, que els infants poguessin fer seu el projecte i participessin en l’avaluació i el redisseny posterior.

En el projecte del Consell de Participació dels Infants,

com en qualsevol altre per a la creació d'un espai de participació, s'hi han de tenir presents diferents factors que marquen el ritme de la participació. Aquests hi han de ser presents des de l'inici del procés de posada en funcionament del Consell. Així, la feina que duguin a terme els diferents agents adults als centres, sobretot al principi, esdevé fonamental per al desenvolupament de les etapes següents del projecte de participació del Consell, ja que una motivació favorable i una informació apropiada tenen un paper rellevant en la qualitat del procés participatiu. Paral·lelament, la persona dinamitzadora del Consell treballarà per crear les condicions administratives i tècniques que afavoreixin el desenvolupament d'aquest òrgan. En aquest sentit, es faran actuacions de cara a propiciar el reconeixement de la capacitat que tenen els infants per prendre decisions, per participar responsablement.

El funcionament del Consell

El Consell de Participació dels Infants s'adreça a nens i nenes de 10 a 12 anys dels centres d'educació infantil primària i altres centres educatius, i també dels centres de lleure de la ciutat. Al Consell hi participen, actualment, vint-i-quatre nens i nenes que representen al voltant de mil nois i noies de dotze centres educatius de primària i un centre de lleure. Aquests centres són: els CEIP Artur Martorell, Baldiri i Reixac, Gitanjali, Jungfrau, Lola Anglada, Planas i Casals, Llibertat, Salvador Espriu, Antoni Botey, Mercè Rodoreda, l'Escola Betúlia i el Centre Sant Jaume. Cada entitat escull els seus representants al Consell –dos per centre– segons els seus mecanismes d'elecció. La composició del Consell es renova cada dos anys i se'n canvien la meitat dels consellers cada any. A més d'aquests 24 representants, el Consell també compta entre els seus membres amb l'alcalde o alcaldessa, que el presideix, el regidor o regidora de l'Àrea d'Educació i Serveis de la Ciutat i un tècnic o tècnica municipal que exerceix de secretari.

Com a sistema de funcionament, s'ha apostat per una relació de retroacció o *feed-back* constant entre la feina als centres i a les reunions del mateix Consell. Amb aquest procés de treball es pretén fer arribar a l'Ajuntament opinions i propostes de millora sobre el tema tractat perquè les tinguin en compte.

“L'altra pedra angular d'aquest projecte és el lideratge institucional. És important mantenir una presència activa i compromesa de l'alcalde/essa i els/les regidors/ores durant tot el procés de treball del Consell.”

El treball al Consell de Participació dels Infants

• Procés de treball

En primer lloc hi ha una trobada amb mestres i educadors dels centres per comentar els possibles temes de treball. També s'ha de fer una primera reunió als centres en què s'explica als nens i les nenes què és i com funciona el Consell. Posteriorment, els infants trien els seus representants, que després es trobaran en una primera sessió per conèixer-se i establir els temes a tractar i l'organització interna. Els consellers o conselleres traslladen aquestes primeres propostes de treball als companys dels centres i s'hi reflexiona.

Més endavant es fa una segona trobada de seguiment i la primera posada en comú de la feina que els infants hagin portat a terme als centres. Finalment, es fa una trobada (Plenari) per presentar les conclusions i les propostes fetes a partir de la feina feta. Finalment, es trameten les conclusions i les propostes a les instàncies competents i se'n fa difusió social.

• Què implica per als centres participar en el Consell

Els centres que en formen part han d'incorporar o adaptar a la dinàmica del centre un sistema d'eleccions de representants al Consell i un espai per compartir amb els companys la proposta del tema que s'ha acordat treballar. També han de decidir que un mestre o educador faci de referent dinamitzador.

• Què fan als centres els nens i les nenes

La mainada escull els seus representants, debat els temes i preparen l'aportació per presentar a les diferents reunions del Consell. També informen els companys de la feina feta al Consell.

- *Quins temes s'han treballat en aquests cursos*

El logotip del Consell i una relació de temes d'interès per als infants

Millora de la neteja de la ciutat

Igualtat d'oportunitats per a tothom

El verd urbà (aquest curs 2007-08)

Després de l'experiència d'aquests quatre anys, què hem après?

El primer que cal ressaltar és la necessitat que tenen els nens i les nenes de ser escoltats i sentir que poden dir coses que es tindran en compte sobre la seva ciutat. Un aspecte molt significatiu és la inquietud que els infants mostren per participar en altres espais que se'ls proposa fora del Consell. Així, van participar en un espai de tertúlia setmanal a la Ràdio Ciutat de Badalona, formen part del jurat del concurs El dimoni a l'escola, participen en el Tercer Congrés Mundial sobre els drets de la Infància i l'Adolescència de Barcelona, escriuen articles per a una revista, etc.

D'altra banda, és clar que sense la col·laboració i el suport dels adults que hi ha al voltant dels infants, aquesta experiència no seria possible. Sense una implicació significativa dels mestres i educadors dels centres, el projecte no avança. Sense una implicació dels pares i el suport de les AMPA, és complicat caminar. Així, doncs, s'han d'invertir esforços per informar aquests adults i obtenir el seu suport.

Hem de pensar com ajudar a incorporar als projectes educatius dels centres la proposta de treball que fa el Consell, mirar d'adaptar els ritmes de temps d'uns i altres. Els temps dels centres escolars estan molt estructurats i qualsevol projecte que es proposi ha de tenir en compte aquest ritme, ja que és difícil organitzar reunions o activitats fora de l'horari escolar. Els centres de lleure disposen de més flexibilitat, però en canvi els horaris de cap de setmana dificulten el treball conjunt.

L'altra pedra angular d'aquest projecte és el lideratge institucional. És important mantenir una presència activa i compromesa de l'alcalde/essa i els/les regidors/ores durant tot el procés de treball del Consell. Relacionat amb aquest punt, hi ha la necessitat de dur a terme un seguiment de les propostes que els infants han fet, i donar-los una resposta (devolució) per tal que sentin que el seu esforç serveix realment per millorar la ciutat.

“S'ha apostat per una relació de retroacció o *feed-back* constant entre la feina als centres i a les reunions del mateix Consell de Participació dels Infants.”

També els adults (mestres, educadors, monitors, pares) necessiten aquesta devolució per reafirmar positivament el que estan fent.

Ens hem adonat que:

- Els infants mostren una gran il·lusió i satisfacció per participar en el Consell i ressalten, sobretot, el fet de ser escoltats i trobar-se amb nens i nenes d'altres centres.

- Els infants fan un aprenentatge pel que fa al respecte als altres, per exemple quan hi ha un debat, com cal escoltar, etc.

- Es genera un sentiment de pertinença, per l'activitat que es porta a terme, al grup de persones amb qui s'està. Els infants troben que el que estan fent té sentit i serveix per millorar la ciutat. Se senten orgullosos de la seva tasca, es troben més capacitats, més competents, cada vegada que s'adonen que es fan coses.

- Tenen un coneixement directe i proper dels polítics que governen l'Ajuntament i coneixen la institució.

- Cal pensar noves propostes metodològiques que ajudin a visualitzar més els temes treballats pels infants.

- S'ha de millorar la implicació dels infants no representats en tot el procés del Consell.

- Els adults es mostren satisfets amb el Consell i fan una valoració positiva de l'actitud que mostren els infants en relació amb aquest òrgan de participació.

- Cal reforçar el suport a mestres i educadors dels centres per garantir la continuïtat d'aquesta iniciativa.

- Potenciar la implicació dels pares, les mares i les AMPA donaria un plus de qualitat significatiu al Consell.

- Convé fomentar el coneixement del Consell en els diferents nivells i serveis de l'Administració local per tenir més garantia d'èxit.

Gràcies a les diferents experiències que es duen a terme en diferents municipis, arrela, cada vegada més, amb normalitat, la idea que els infants han d'opinar sobre qualsevol aspecte de la seva ciutat. Cada vegada hi ha més experiències, com el nostre Consell, que van creant un estat

d'opinió a la societat respecte a la necessitat de considerar ciutadans de ple dret els nois i les noies.

Aquests consells no deixen de ser experiències aïllades, tot i que emblemàtiques, que mostren la viabilitat de la participació i la implicació dels infants i adolescents en la vida social de la seva comunitat, de la seva ciutat. És a partir de la valoració positiva que en fan els participants –infants, pares, educadors, professionals, polítics– que hem de reflexionar sobre la conveniència de reivindicar la creació d'òrgans de participació per als infants i els adolescents a tots els municipis.

Paral·lelament a la creació d'un sistema de representació dels nois i les noies, s'han de promoure campanyes informatives i de sensibilització. Ja hi ha alguns programes de televisió i de ràdio que donen la veu als infants i als adolescents i que demostren que tenen coses per dir i que convé escoltar-los, de manera que generen un canvi de mentalitat en la societat en aquest sentit. Els adults hem d'estar predisposats a escoltar, a admetre que poden dir coses interessants. D'altra banda ha d'haver-hi major incidència del valor de la participació i metodologies participatives en els plans d'estudi i formació continuada de mestres i educadors.

Els ajuntaments, com a administració més propera al ciutadà, han d'impulsar actuacions que facin efectiu el dret de participació dels infants. Els consells són una eina positiva i vàlida per fer-ho. Els consells són útils per visualitzar, dins la societat, aquest dret a opinar que els infants tenen.

Els consells donen la possibilitat d'establir xarxes de complicitat entre educadors, famílies, infants i Administració per a temes de participació ciutadana, sobretot els que afecten els menors d'edat, educant en la participació, el respecte i la convivència.

Cal complicitat dels diferents sectors socials per sumar esforços i contribuir a la sensibilització social envers els infants i els seus drets.

Els consells són una bona proposta educativa que incorpora dues línies d'actuació. D'una banda, que els infants desenvolupin la capacitat de conèixer i observar la seva ciutat, la seva realitat. De l'altra, contribueixen al seu desenvolupament adoptant els valors de la participació, la solidaritat, la tolerància com a valors democràtics Q

“Els ajuntaments, com a administració més propera al ciutadà, han d'impulsar actuacions que facin efectiu el dret de participació dels infants. Els consells són una eina positiva i vàlida per fer-ho.”

1. Vegeu el document marc sobre la participació de la infància al municipi escrit per Òscar Rebollo a *De Prop. Revista de política educativa*.

Per un pacte per la infància i l'adolescència

Per Josep Maria Villena i Segura, president de la Taula per la Infància i l'Adolescència a Catalunya (TIAC)

A l'assemblea constituent de la Taula per la Infància i l'Adolescència a Catalunya (TIAC), nascuda el mes de juliol passat, es van adoptar dues resolucions, una de les quals feia referència a la necessitat d'impulsar un Pacte per la infància i l'adolescència a Catalunya. Aquesta proposta va sorgir mesos anteriors, el gener del 2006, a les conclusions de les I Jornades de reflexió "La infància i l'adolescència a Catalunya", on es van donar cita un centenar de persones, entre representants de l'Administració pública i del teixit associatiu, tècnics, professionals i experts relacionats amb la infància i l'adolescència des de diferents perspectives. L'objectiu de les jornades va ser reivindicar la consideració de la infància com una prioritat política i pressupostària. Així, a les conclusions, les persones que hi participaven reivindicaven polítiques i actuacions integrals i transversals, el treball coordinat entre el teixit associatiu i l'Administració pública, la sensibilització social respecte als drets de la infància, l'interès superior de l'infant i la seva plena ciutadania, l'optimització dels recursos, la creació d'un ombudsman de la infància depenent directament del Parlament, i moltes altres qüestions que manifesten la inquietud social vers les necessitats d'aquest sector.

La TIAC va néixer amb l'objectiu principal de fomentar l'aplicació dels drets reconeguts a la Convenció dels Drets de l'Infant. Les entitats fundadores de la TIAC són la Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA), la Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA), l'Associació Catalana

per la Infància Maltractada (ACIM), l'Associació de Mestres Rosa Sensat, Justícia i Pau - Comissió de la Infància, l'Associació Diomira, el Col·legi de Pedagogs de Catalunya (COPEC), el Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya (CEESC), el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), el Consell de la Joventut de Barcelona (CJB), la Fundació Catalana de l'Esplai i la Fundació Pere Tarrés.

La societat catalana, compromesa amb els infants i adolescents

La Convenció dels Drets dels Infants, aprovada per les Nacions Unides el 1989 i ratificada per l'Estat espanyol el 1991, obliga els estats membres a prendre mesures concretes per assegurar el compliment d'aquests drets. Entre aquestes mesures podem citar l'adequació de les seves lleis per l'aplicació de la Convenció; l'establiment d'òrgans de coordinació i supervisió; la sensibilització social; la reunió de dades de gran abast; la formació, la formulació i l'aplicació de plans d'infància o la difusió de la Convenció entre adults i infants.

A Catalunya, la Convenció va ser assumida amb l'adopció de la Resolució 194/III, de 7 de març de 1991, on es proclama, entre altres qüestions, l'interès superior de l'infant, i s'afirma la necessitat de fer conèixer aquests drets. En la sessió d'aprovació d'aquella Resolució es va apostar per la creació al Parlament d'una comissió de

Josep M. Villena i Segura és llicenciat en psicologia per la Universitat de Barcelona, és el president de Diomira i de la Taula per la Infància i l'Adolescència a Catalunya (TIAC). Des de 1987 és editor de *Papers de Joventut*, *Protagonistes*, *ja* i *Entrejóvenes*, *Temes Clau* i del programa fotoperiòdic *Clic*. També dirigeix l'Escola Traç. Va ser responsable general d'Escoltes Catalans

(1977-1980); membre del grup impulsor de la Taula de Joves 1976 i del Consell Nacional de Catalunya 1979; cofundador de Traç, La Brúixola, Esplais Catalans (ESPLAC) (1979-1983), Joventut i Societat (1979-1983) i de l'Associació de tècnics de turisme i animació cultural (ATTAC). Va dirigir l'Àrea Sociocultural de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès (1982-1985) i coordinar el Consell Assessor per a la Modernització de la Cultura de Catalunya de la Generalitat (1986-1988). Va ser president de la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge (1989-1995) i patró de la Fundació Catalana de l'Escoltisme Laic (2000-2001). Va rebre el Premi Solidaritat amb la infància Ciutat de Barcelona (1999).

caràcter permanent, de legislatura, d'impuls i seguiment de les polítiques per a la infància. Sis anys després, el 3 de juliol del 1997, representants de tots els partits amb representació parlamentària van signar l'acord Infants-Consens, a proposta d'un grup de professionals i experts que van coincidir en la necessitat d'arribar a un compromís social per millorar les polítiques d'infància a Catalunya. Aquest acord comprometia els partits polítics a designar una persona responsable de tenir en compte la perspectiva de la infància en qualsevol iniciativa adoptada, a donar la màxima difusió de la Convenció, a promoure la participació social dels infants, etc. També destacava la importància de la transversalitat i la integralitat en les polítiques d'infància. Malauradament, gairebé disset anys després, no existeix encara al Parlament una comissió d'impuls i seguiment de les polítiques d'Infància, ni han prosperat les propostes de l'acord Infant-Consens.

Al contrari de l'esperit d'aquestes iniciatives, les polítiques d'infància a Catalunya s'han centrat històricament en la prevenció i la protecció dels infants i adolescents en situació de risc social. Els esforços de l'Administració pública i de la societat catalana en general, en tants anys-

“La creació d'un consell de la infància i l'adolescència, on els nois i les noies siguin els únics actors i representants de la població infantil de Catalunya, és una assignatura pendent que per la seva necessitat caldrà iniciar quan abans millor.”

no s'han traduït en una millora substancial del compliment dels drets reconeguts a la Convenció, sobretot els relacionats amb la participació social. Al territori català, encara són pocs els municipis que compten amb regidories o plans d'infància; hi ha poques ciutats amigables amb els infants, on es tingui en compte la perspectiva de la infància i es disposi dels mecanismes adequats per a facilitar la seva participació als òrgans de presa de decisions; els consells locals d'infants existents són insuficients... En definitiva, hi ha poca visibilitat i protagonisme d'aquest sector, precisament en l'Administració que els és més propera: el seu municipi.

La nova condició dels nois i les noies d'avui, fills d'una societat del coneixement que creix i canvia acceleradament, requereix nous abordatges que s'han de traduir en polítiques integrals i concretar-se en plans d'acció nacional i locals, i d'establir xarxes de treball entre els diferents sectors socials per iniciar estratègies de tot tipus amb l'objectiu comú de vetllar per assolir més interès dels infants.

Entre nosaltres no han arrelat gaire les teories de protagonisme aplicades a la infància. La creació d'un consell de la infància i l'adolescència, on els nois i les noies siguin els únics actors i representants de la població infantil de Catalunya, és una assignatura pendent que per la seva necessitat caldrà iniciar quan abans millor.

També és necessària la vertebració del teixit associatiu existent al país que defensa els drets dels infants o que treballa per la seva atenció i educació tant en el camp del voluntariat com professionalment, aconseguint la col·laboració, no sempre fàcil, entre totes les associacions de l'entorn de l'infant: família, educació, lleure, salut, esport i cultura.

És cert que en les darreres legislatures es percep un interès creixent a reconèixer els drets de la infància amb tota la seva amplitud i implicació, tant en l'àmbit parlamentari com en els diferents departaments del Govern de Catalunya. Els darrers canvis legislatius, amb la nova Llei de serveis socials i la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència que s'està gestant, van dibuixant una nova perspectiva de futur. Efectivament, existeix entre els responsables públics, polítics i bona part de la societat civil una preocupació envers la situació d'aquest sector, que es manifesta en un creixement considerable dels esdeveniments que s'organitzen al voltant de la infància i l'adolescència, i que es concentren, sobretot, al voltant del 20 de novembre, quan es commemora l'aniversari de la Convenció. Cal, però, cercar un compromís més ferm, més continu, que influeixi més directament en el benestar dels infants, i amb més perspectives de futur. Cal que la classe política, les institucions i, en general, tots els agents socials canalitzin les bones intencions i voluntats adreçades a la infància, per transformar-les en realitats polítiques, legislatives, tècniques i pressupostàries.

Aquest és el paper que ha de desenvolupar el Pacte per la infància i l'adolescència que proposem. Estem en un moment crucial on la infància a Catalunya té l'oportunitat de fer un pas importantíssim que li permeti superar els dèficits existents. Cal que el Pacte que proposem sigui una acció intersectorial amb el compromís de tota l'Administració pública, entre els diferents nivells de l'Administració, les organitzacions no governamentals d'infància i les de defensa dels drets dels infants, els professionals de l'educació, els col·legis professionals, les associacions de mares i pares, les universitats i altres centres de recerca, els tècnics i regidors de les corporacions locals, les entitats de formació de formadors, els experts i els professionals, les entitats de lleure, les revistes pedagògiques, els mitjans de comunicació i la ciutadania en general. A tots ens correspon comprometre'ns a treballar de forma conjunta i a prendre com a pròpia la proposta d'endegar el Pacte per la infància i l'adolescència a Catalunya, que excel·leixi pel seu tractament democràtic i participatiu en totes les seves etapes, amb la màxima participació activa i representativa dels nois i les noies, fins a arribar a la seva signatura.

El Pacte ha de servir per assolir plenament els compromisos de la Convenció a casa nostra, sobretot els que fan referència als drets de participació. En primera instància

cal sensibilitzar l'opinió pública sobre la situació de la població infantil i adolescent i donar a conèixer quins són els seus drets al conjunt de la societat: adults i infants. En segona instància, s'han de crear els mecanismes adequats per fer real i efectiva la participació dels nois i les noies als òrgans de decisió de pobles i ciutats, respectant la seva opinió com a ciutadans de ple dret. En definitiva, es tracta de possibilitar un canvi de mentalitat de la societat en general que permeti incorporar la perspectiva de la infància a totes les accions que es desenvolupen a pobles i ciutats.

Un projecte d'aquesta envergadura, entenem que no pot ser liderat per ningú més que per l'Administració pública, i per tant del Govern de Catalunya, que disposa dels ressorts necessaris per a dur-lo a terme amb eficàcia. Fem, per tant, una crida al Parlament de Catalunya i al Govern de la Generalitat de Catalunya perquè n'assumeixin el lideratge moral i tècnic.

Els primers passos del Pacte han de ser la constitució d'un equip representatiu de tots els sectors socials que dirigeixi les accions necessàries per dur a bon terme els objectius del Pacte, que disposi de dades suficients i fiables sobre els infants de Catalunya, que centri els principals eixos de l'acord i que tingui capacitat medidora per aconseguir els consensos necessaris entre les parts implicades. Cal també que es doti d'una partida pressupostària que permeti iniciar les accions necessàries del Pacte amb la professionalitat i el rigor que la situació mereix. Així mateix, caldrà establir un calendari de les accions prioritàries que cal desenvolupar, concretar els acords i compromisos a què es comprometen els diferents sectors i crear els mecanismes adequats de control i seguiment.

La TIAC, com a entitat impulsora del Pacte, assumeix el compromís de donar-hi la primera embranzida inicial. Però perquè aquest assoleixi els seus objectius, és necessària la implicació de tots els agents que hi intervenen en l'àmbit de la infància i l'adolescència des de diferents perspectives. El benestar d'aquest sector afecta la societat en general i, per tant, és un compromís de tothom; en primer lloc del Govern, però també del teixit associatiu i del conjunt de la societat, unint esforços i conjugant sinergies

Podeu fer arribar les vostres opinions i suggeriments sobre el Pacte per la infància i l'adolescència a Catalunya a l'adreça electrònica provisional de la TIAC: infancia@diomira.net.

Els inicis dels EAIA: fem memòria

Per **M. Isabel Montraveta Rexach**, subdirectora de Gestió de Recursos de l'ICASS

Aquestes notes no tenen altra pretensió que donar un breu testimoni dels inicis dels serveis d'atenció a la infància a Catalunya per tal d'ajudar a comprendre "el perquè de tot plegat", com diria un dels nostres escriptors.

Aquesta història té com a data d'inici la Constitució de 1978 i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i es desenvolupa a partir de les transferències de les competències de l'Estat al Govern de la Generalitat. Si bé cal significar que en l'etapa de la Generalitat provisional sota el govern del president Tarradellas es van endegar una sèrie d'actuacions per tal de preparar la futura acció de govern, fruit d'aquesta etapa van ser els grups de treball que, amb la participació de professionals de disciplines variades, van produir diversos documents. Sota el títol de Principis inspiradors d'una política social adreçada als diferents sectors va ser el punt de partida per desenvolupar els programes d'acord amb la realitat de Catalunya.

L'activitat de les comissions mixtes de transferències Estat-Generalitat van veure ben aviat traduïts els seus esforços amb el traspàs, l'any 1980, de competències en l'àmbit social. D'una banda, es destacaven les actuacions en temes de protecció de menors que provenien de les *juntas de protección de menores*, que es van assignar al Departament de Justícia, dirigit per Unió Democràtica, i, d'altra banda, les de la infància amb necessitats socials, gestionades per l'Institut Nacional de Assistència Social (INASS), que es van assignar al Departament de Sanitat i Assistència Social, en mans de Convergència.

Aquest repartiment dins el Govern català de les competències en relació amb els infants i adolescents de Catalunya i l'interès de disposar de competències acceptant, sense discussió, el finançament que les acompanyava, van ser l'inici de problemes constants en la gestió dels serveis i en la planificació de noves actuacions i van marcar decisivament les relacions amb l'Administració local, amb les entitats socials i amb els professionals, de manera que no es va abordar una acció conjunta fins a la creació de la Direcció General d'Atenció a la Infància dins el Departament de Benestar Social l'any 1988.

Va ser a la segona legislatura de 1984-1988, que es van aprovar dues lleis cabdals en l'àmbit social: la Llei 11/1985 de protecció de menors i la Llei 26/1985 de serveis socials. Aquesta Llei, aprovada per consens majoritari, va ser l'expressió de la competència de la Generalitat en matèria de serveis socials i, per a una correcta contextualització, convido a una lectura detinguda de la seva exposició de motius. La Llei esmentada es marcava com a objectius ordenar, estructurar, promoure i garantir el dret a un sistema de serveis socials de responsabilitat pública.

Pel que fa a l'estructuració dels serveis socials, establia dos nivells d'atenció: serveis socials d'atenció primària i serveis socials especialitzats, els quals definia com a nivells d'atenció específica adreçada al diagnòstic, el tractament, el suport i la rehabilitació dels dèficits socials de persones que pertanyen a col·lectius caracteritzats per la singularitat de les seves necessitats. Aquests serveis en el

“Un fet decisiu —i al meu entendre transcendental— va ser la creació de la Direcció General d’Atenció a la Infància dins el Departament de Benestar Social el setembre de 1988.”

M. Isabel Montraveta Rexach és llicenciada en dret i diplomada en treball social. Va ser cap del Servei d’Atenció a la Infància de l’Institut Català d’Assistència i Serveis Socials (de 1986 a 1988) i cap del Servei de Suport Tècnic i Coordinació Jurídica de la Direcció General d’Atenció a la Infància i l’Adolescència (de 1988 a 1990). Va ser directora dels programes socials de la Fundació “la Caixa”, de 1990

a 1996, i va ser sòcia directora de la consultora Projectió, especialitzada en el Tercer Sector i particularment en captació de fons. Des del juliol de 2007 és subdirectora de Gestió de Recursos de l’ICASS.

terreny de la infància i l’adolescència eren la llavor dels futurs equips d’atenció a la infància i l’adolescència (EAIA).

La regulació de l’atenció a la infància i l’adolescència amb alt risc social, una de les àrees d’actuació dels serveis socials definida en la Llei, es va efectuar mitjançant el Decret 338/1986, de 18 de novembre, deixant la responsabilitat i l’atenció als menors que es trobaven sotmesos a mesures judicials sempre al Departament de Justícia. Es consagrava així la solució inicial de caràcter salomònic de distribució competencial, entre els dos departaments i no s’aconseguia la unitat d’acció desitjada pels professionals. El fet determinant sobre l’exercici de competències i la forma d’intervenció era, doncs, segons si un tribunal de menors havia tingut coneixement de la situació o no.

En aquesta etapa, des de l’Institut Català d’Assistència i Serveis Socials (ICASS), encarregat de la gestió dels serveis socials, i, en concret, del Servei d’Atenció a la Infància i l’Adolescència, es va dur a terme una activitat important de reforma de la xarxa d’equipaments i de foment de serveis com ara centres de dia, pretallers, centres i comunitats infantils sota la perspectiva de la normalització que va permetre disposar de recursos especialitzats en el territori, sovint de titularitat municipal o d’iniciativa social.

Ara bé, el punt de partida per a l’enfocament integral de l’atenció a la infància i l’adolescència va ser l’elabora-

ció de l’anomenat Programa per a l’atenció a la infància i l’adolescència en alt risc social. Aquest Programa contenia tres projectes. El primer —i, sovint, oblidat— consistia en l’ampliació dels serveis socials d’atenció primària, amb més professionals per atendre les situacions de les famílies en l’entorn comunitari i facilitar la coordinació amb els altres serveis de benestar social, especialment els educatius i els de salut. Amb això, es pretenia una intervenció preventiva adreçada a les famílies i el treball a la comunitat de manera que la derivació als serveis especialitzats es fes en situacions de gran complexitat i tan sols quan existia la previsió que era necessària una intervenció institucionalitzada fora de l’entorn familiar. Es volien uns serveis socials de primària ben dotats en nombre de professionals (els equips estaven formats per treballadors/ores socials, educadors/ores de carrer i treballadors/ores familiars), amb la capacitat tècnica que els permetés, amb els recursos suficients, atendre les necessitats en el marc familiar sense necessitat d’institucionalitzar els infants.

El segon projecte era crear equips especialitzats en el camp de la infància i l’adolescència, la regulació dels quals es va fer mitjançant l’Ordre de 27 d’octubre de 1987.

Finalment, el tercer era un projecte de conscienciació social per tal de sensibilitzar la societat sobre els drets dels infants. Val a dir que el programa va quedar coix des dels seus inicis, ja que el primer i el tercer dels projectes no es van desenvolupar mai i els esforços es van dedicar a la creació dels EAIA.

Els EAIA van patir des dels seus inicis dos condicionants importants. El primer, la seva dependència. Funcionalment depenien de la Generalitat, ja que eren de titularitat de l'ICASS, però aquest podia delegar la seva gestió als ens locals mitjançant un conveni, de manera que, orgànicament, la seva dependència era municipal.

Aquesta opció va ser plantejada des del vessant tècnic, que va trobar resistències des de la perspectiva política del moment, però, finalment, es va imposar. Així ho recollia la Llei de serveis socials en dir que correspon als ajuntaments de Catalunya programar i gestionar els serveis especialitzats. I ho recomanava el criteri d'eficàcia per tal de garantir la coordinació en un mateix territori dels equips de primària i els especialitzats. Ara bé, aquesta doble dependència i la desconfiança entre administracions, que sovint eren de diferent signe polític, va ocasionar a la pràctica moltes dificultats.

A fi de garantir el seu desplegament i la unitat d'actuacions dels EAIA es van crear a l'ICASS, i posteriorment a la DGAIA, uns equips de suport tècnic a la seva gestió, de formació dels seus integrants i d'avaluació de la seva activitat. Així mateix, en la selecció del personal hi participava la Generalitat. En conseqüència no es tractava d'equips

“Val a dir que, malgrat que l'any 1989 es va aprovar la Convenció dels Drets de la Infància, les situacions dels infants eren considerades socialment i políticament des del punt de vista dels adults, de les famílies, dels pares adoptius potencials, etc., i no des de la perspectiva de l'exercici dels seus drets, uns drets com a ciutadans.”

sense direcció en el territori, sinó de la construcció d'una xarxa de serveis públics amb una línia d'acció degudament coordinada i dirigida tècnicament.

Un fet decisiu –i al meu entendre transcendental– va ser la creació de la Direcció General d'Atenció a la Infància dins el Departament de Benestar Social el setem-

bre de 1988, que finalment aglutinava las competències fins en aquell moment repartides entre l'ICASS i la Direcció General de Protecció i Tutela de Menors. Això va permetre sumar els recursos personals, econòmics i d'equipaments disponibles en aquells moments i va obrir perspectives importants en el sector. El Departament de Justícia disposava ja d'altres competències: la política penitenciària i una reforma a escala estatal van comportar la desjudicialització de l'anomenada activitat protectora, de manera que va quedar en mans de l'Administració la guarda i tutela dels infants i adolescents en les situacions anomenades de desemparament.

Aquest va ser el segon condicionament. L'encàrrec, a partir de 1987, de les mesures administratives derivades de les situacions de desemparament –Llei 21/1987, d'11 de novembre– i la desaparició dels tribunals de menors. Aquesta situació va comportar assumir una herència important de casos sense resoldre i de situacions de desprotecció greu que van limitar necessàriament l'activitat dels EAIA a l'atenció individualitzada per tal de resoldre les urgències i les necessitats més immediates. Dins d'aquestes situacions es consideraven les de maltractaments, les derivades d'abandonament i gran nombre d'urgències causades per les situacions més diverses. Cal destacar d'aquella època l'estreta coordinació amb la Fiscalia de Menors i amb els cossos de seguretat, tant el grup de menors de la Policia com els Mossos d'Esquadra.

Val a dir que, malgrat que l'any 1989 es va aprovar la Convenció dels Drets de la Infància, les situacions dels infants eren considerades socialment i políticament des del punt de vista dels adults, de les famílies, dels pares adoptius potencials, etc., i no des de la perspectiva de l'exercici dels seus drets, uns drets com a ciutadans.

Així doncs, aquesta etapa de posada en funcionament dels EAIA, que era decisiva per crear un model integral d'atenció a la infància, d'assumpció de competències en les situacions de tutela i guarda, etc., va quedar desbordada pel nombre i les característiques de les situacions que calia atendre i no va anar acompanyada del suport institucional necessari del Govern de la Generalitat. La DGAIA era com un cos estrany dins la Conselleria de Benestar Social –fins i tot estava ubicada fora de la seu del Departament– i no es va entendre i reconèixer la tasca que es desenvolupava. Malgrat això, el paper dels EAIA en aquell moment va ser decisiu per al treball en el terri-

tori i per garantir la coherència entre l'assistència primària i les institucions, majoritàriament d'iniciativa social, que donaven atenció als infants fora del seu entorn familiar.

En aquest context, la utopia era pensar en un abordatge des de l'Administració per a tots els nens i les nenes de Catalunya. Es feia un treball quasi de supervivència i amb una dedicació professional extraordinària.

Ha passat molt temps i han canviat moltes coses. Avui, dins el Departament d'Acció Social i Ciutadania, es disposa d'una estructura potent amb recursos i també de voluntat política. Tenim un avantprojecte de llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència. Serà veritat el que diuen, que la utopia no és sinó una veritat prematura?^Q

“En aquest context, la utopia era pensar en un abordatge des de l'Administració per a tots els nens i les nenes de Catalunya. Es feia un treball quasi de supervivència i amb una dedicació professional extraordinària.”